

Mijnheer Donner, we komen eraan! De wereld vanuit Zoete
rmeer De kinderen der duisternis Leden van de Staten-Generaal!
Theedoek met knoopjes Een uitgebrande spelersbus Europa:
best belangrijk Uitkeringsfabriek met designmeubels
Afscheid van oma Niemand sterft voor Europa Even knokken
om de kiezers, graag! Regeren met gereformeerden Een boom-
pompje met bloemen en foto's Ach, wat denkt u zelf? Andri-
vie in Veendam De droompolitie van Amsterdam Een rode s-
ticker, alstublieft 'Ik zie een brede vakbeweging' Mijn dagen
zijn geteld Het komt allemaal in de krant Geef Zwolle de pri-
js Met buurvrouw naar het bordje Openheid van zaken Clu-
bkleuren van het Binnenhof Ambtenaren op zweefles Een b-
randende kwestie Jørgen Raymann, bent u daar? De poppen-
kast van Pechtold Ik heb een vriendin in Amersfoort De gev-
oelde noodzaak neemt toe Dronken kerels en lantaarnpalen
Met pantoffels in de file Condooms in de snoepautomaten K-
nuffelen met dieren Een deken-tje op de stang Het Jaar van d-
e Glimlach Wrijven in een inktvlek De sportsokken mochte-
n ze houden Gidsen naar de subsidiepotten Herdenken? Do-
e het veilig! Lichtmasten met sigarenbandjes Ik wens u nog
een prettige avond Nee, nee, ik zeg: goedemiddag! **Punt uit!**

EEN VERZAMELING COLUMNS VAN ROEL SMIT, 2003-2008 PUNT UIT!

Punt uit!

Punt uit, en nu echt!

Een handvol boze reacties van ambtenaren, de toorn van een sympathisant van de Partij voor de Dieren, de woede van een enkele gepassioneerde minderheid, sympathie (en een enkele keer boosheid) van naaste collega's, en vele tientallen instemmende reacties van ondernemers, klein en groot.

Dat was voor de schrijver de merkbare opbrengst van *Punt uit!*. Onder deze titel publiceerde het VNO-NCW-opinieblad Forum sinds 2003 op de allerlaatste pagina een reeks van in totaal 99 columns.

Roel Smit, hoofdredacteur van Forum sinds de start van het blad in 1995, neemt afscheid. Hij begint in 2009 een eigen bureau op het gebied van redactie en communicatie.

Daarmee treedt hij in de schoenen van Henk, de startende ondernemer wiens ervaringen met de bureaucratie, de ambtenarij en de soms onnozele medewerkers van belcentra, hij in een van zijn laatste columns beschrijft.

Met deze bundel, die een selectie bevat van ruim vijf jaar *Punt uit!*, zet Roel Smit er echt een punt achter. Veel leesplezier gewenst.

© VNO-NCW
December 2008
ISBN: 978-90-5771-177-0

VNO-NCW
Redactie Forum
Bezuidenhoutseweg 12
2594 AV Den Haag
Postbus 93002
2509 AA Den Haag
Telefoon: 070 349 01 65
E-mail: forum@vno-ncw.nl

Vormgeving: Curve grafische vormgeving BNO, Henk Stoffels
Druk: Style Mathôt, Haarlem

Inhoud

	column
Mijnheer Donner, we komen eraan!	1
De wereld vanuit Zoetermeer	2
De kinderen der duisternis	3
Leden van de Staten-Generaal!	4
Theedoek met knoopjes	5
Een uitgebrande spelersbus	6
Europa: best belangrijk	7
Uitkeringsfabriek met designmeubels	8
Afscheid van oma	9
Niemand sterft voor Europa	10
Even knokken om de kiezers, graag!	11
Regeren met gereformeerden	12
Een boompje met bloemen en foto's	13
Ach, wat denkt u zelf?	14
Andrijvie in Veendam	15
De droompolitie van Amsterdam	16
Een rode sticker, alstublieft	17
'Ik zie een brede vakbeweging'	18
Mijn dagen zijn geteld	19
Het komt allemaal in de krant	20
Geef Zwolle de prijs	21
Met buurvrouw naar het bordeel	22
Openheid van zaken	23
Clubkleuren van het Binnenhof	24
Ambtenaren op zweefles	25
Een brandende kwestie	26
Jörgen Raymann, bent u daar?	27
De poppenkast van Pechtold	28
Ik heb een vriendin in Amersfoort	29
De gevoelde noodzaak neemt toe	30
Dronken kerels en lantaarnpalen	31
Met pantoffels in de file	32
Condooms in de snoepautomaten	33
Knuffelen met dieren	34
Een dekentje op de stang	35
Het Jaar van de Glimlach	36
Wrijven in een inktvlek	37
De sportsokken mochten ze houden	38
Gidsen naar de subsidiepotten	39
Herdenken? Doe het veilig!	40
Lichtmasten met sigarenbandjes	41
Ik wens u nog een prettige avond	42
Nee, nee, ik zeg: goedemiddag!	43
Wie nooit van mening is veranderd...	44
Vrouwenlogica in crisistijd	45

Mijnheer Donner,

ER GAAT EEN mooie strik om deze editie van Forum. En dan leveren we hem af bij Piet Hein Donner, hooggeleerd in het staatsrecht, demissionair minister van Justitie, en tegenwoordig vooral bekend als de fietsende informateur. Alstublieft!

Mijnheer Donner, er is iets gaande in de Nederlandse politiek. Ze komen er namelijk aan: de werkers uit het bedrijfsleven. Bankbedienden, organisatieadviseurs, zelfstandige ondernemers, steeds vaker geven ze hun vrije tijd voor het algemeen belang. Het blijkt uit het Forum-onderzoek. Ze staan prominenter op de kandidatenlijsten dan vroeger en ze worden dus ook vaker verkozen in gemeenteraad of provinciebestuur.

De werkers uit het bedrijfsleven blazen hun partijtje mee. Toegegeven, ze zijn nog niet altijd goed hoorbaar. Ze worden nog vaak overstemd door het veel grotere aantal ambtenaren, onderwijzers en anderen die voor hun broodwinning op de overheid zijn aangewezen. Die hebben de vergaderzalen traditioneel in gebruik. Maar het orkest verandert van samenstelling en als het zo doorgaat worden er straks ook andere partituren gespeeld.

Mijnheer Donner, ik vrees dat u er niet blij mee bent. U vindt politiek niets voor mensen uit het bedrijfsleven. Daarover gaf u onlangs een college tijdens de Bilderbergconferentie van het NCW. U zei dat tussen politieke cultuur en bedrijfscultuur grote verschillen bestaan. Het was een heldere analyse. Een onderneming kan niet functioneren als een democratie en ons land is geen vennootschap. Daarin gaven we u gelijk. U zei ook dat burgers en ondernemers te veel “zeuren” over het functioneren van de politiek. Zo zouden ze de samenleving nog eens “ondermijnen”.

Burgers moeten niet denken dat ze klanten zijn van de overheid. Dat was niet als grapje bedoeld, maar we moesten er wel een beetje om lachen.

Wie op het gemeentehuis een paspoort wil halen of een vergunning nodig heeft voor het bouwen van een dakkapel, voelt zich inderdaad vaak niet als ‘klant’ behandeld. En wie de politie nodig heeft na de zoveelste winkeldiefstal, heeft de indruk eerder een smekeling dan een gewaardeerde belastingbetaler te zijn.

U zei ook iets anders. U noemde het bestaan van een kloof tussen bedrijfsleven en politiek een “geruststellende” gedachte. Wie succesvol is in het bedrijfsleven, kán niet succesvol zijn in de politiek. Zo zei u het ongeveer. Wilt u ons dat nog eens uitleggen? Sommige mensen kunnen aardig voetballen, anderen kunnen leuk biljarten en sommigen kunnen het allebei. Het kán dus wel: succesvol zijn in twee takken van sport. Zolang je van die sporten de regels maar kent en de essentie begrijpt. Mijnheer Donner, wellicht bent u niet zo blij met de conclusies uit het Forum-onderzoek. Dat spijt ons. Meer mensen uit het bedrijfsleven in politieke deeltijdfuncties en misschien uiteindelijk ook in het parlement, óns leek het juist een goede ontwikkeling. Dan krijgen we misschien een volksvertegenwoordiging die een afspiegeling van de samenleving vormt. Het is zo'n aardig beeld: boeren, stuka-doors, advocaten, reclamemakers, fabrieksdirecteuren, onderwijzers en desnoods een enkele ambtenaar, allemaal gewone Nederlanders, die gezamenlijk de macht controleren. Zo meenden we het ook in de Grondwet gelezen te hebben: het parlement wordt geacht het hele Nederlandse volk te vertegenwoordigen. Maar wij weten natuurlijk te weinig van staatsrecht.

we komen eraan!

De wereld. vanuit Zoetermeer

IK HEB EEN Zoon van vijftien. Op die leeftijd bestaat de wereld grotendeels uit voetbal, computerspelletjes en een beetje kletsen op internet. Jammer dat er huiswerk moet worden gemaakt en dat ouders dat belangrijk vinden. Op school is het maar zelden interessant. Het is eigenlijk alleen leuk bij die ene leraar, die weet hoe hij les moet geven, die weet hoe je een verhaal moet vertellen.

Toch is vijftien een belangrijke leeftijd. Dan begint op de middelbare school de 'tweede fase', dan treed je het 'studiehuis' binnen.

U heeft geen idee wat het is, de tweede fase? U bent nog gewoon van de mulo of van de overzichtelijke hbs? Niet erg, zolang u tenminste zélf geen zoon of dochter van

vijftien hebt. Tweede fase, studiehuis, het waait weer over. Over een jaar of twee, drie staat de volgende onderwijsvernieuwing voor de deur. Op het ministerie van Onderwijs in Zoetermeer is al een batterij ambtenaren aan de slag om de boel weer op z'n kop te zetten.

De middelbare school van mijn zoon hield onlangs een informatieavond voor ouders. Onderwerp: tweede fase en studiehuis. Het publiek bestond grotendeels uit veertigers, zeg maar de uitwerpselen van de Mammoetwet. Groot geworden in een tijd dat het schoolleven in elk geval overzichtelijk was.

De rector gaf een kort college onderwijsgeschiedenis. De jaren vijftig en zestig. We hadden de ambachtsschool, de mulo, de hbs en het gymnasium. Maar het aantal vakken was te groot, vond Zoetermeer. Dus kwam de Mammoetwet. Na de brugklas kon je kiezen tussen mavo, havo of vwo en na de derde stelde je zelf een pakket van zes of zeven vakken samenstellen. Het begrip 'feestpakket' deed zijn intrede. Talen, geschiedenis, aardrijkskunde, wat biologie, het was de makkelijkste route naar een diploma.

Zo kan het óók niet, vond Zoetermeer. Terug naar de oude mulo en de oude hbs? Niets daarvan! Een nieuw systeem! De vermoeidheid in de stem was hoorbaar, toen de rector een poging deed het uit te leggen. Hij sprak van vier 'profielen' waaruit de leerlingen kunnen kiezen. Elk profiel bestaat uit gemeenschappelijke vakken, profielvakken en vrije vakken. Een profielmentor én een klassenmentor zijn beschikbaar om iedereen op de rails te houden.

De rector sprak over het enorme aantal vakken dat leerlingen moeten volgen (soms niet meer dan een enkel lesuur per week) en dat vakken daarom soms gesplitst zijn. Biologie bijvoorbeeld, of Frans en Duits. In sommige profielen kun je deze talen voor een deel leren, bijvoorbeeld alleen spreek- en luistervaardigheid en géén lees- en schrijfvaardigheid. Geweldig: dan kun je later wel een paar woorden wisselen met de ober, maar blijft de menukaart abracadabra.

Natuurlijk wilden we weten hoe het precies zou gaan met cijfers en zo. We hadden er al gauw spijt van. Cijfers heb je in de vierde, de vijfde en de zesde klas in verschillende soorten, zei de rector. Sommige proefwerken die in de vierde klas worden afgenomen, tellen al mee voor het diploma dat een kleine drie jaar later wordt uitgereikt, andere tellen alleen mee voor de overgang naar de

vijfde. Ja, het wordt een hele toer om het allemaal uit elkaar te houden... En dan hebben we nog banduren. Wat zegt u? Banduren, waarin uw kind zelfstandig leert werken. En we hebben nog...

De wereld is maakbaar, vanachter een bureau in Zoetermeer. Helaas valt het resultaat telkens weer tegen. Pim Fortuyn zei ooit dat we beter af zijn als we een kwart van de ambtenaren van het ministerie van Onderwijs zouden ontslaan. Ik zou het niet doen. Eerst maar eens kijken of van een aantal van hen nog een goede leraar te maken is. Daaraan is echt behoefte.

De kinderen der duisternis

HOEVER KUN JE gaan?

Neem het weekblad Nieuwe Revu van twee weken geleden. Op het omslag staat Jeroen van der Veer, de topman van Shell. De redactie heeft hem afgebeeld als een chef boekhouding, die op heterdaad werd betrapt toen hij uit de bedrijfsvoorraad een pak kopieerpapier en enkele potloden wilde ontvreemden. Schuchtere lichaamshouding, zwezerig gezicht, donkere schaduwen. De fotograaf hanteerde een lichtje schuin van onderen voor het dramatische effect. Kop: "De grootste graaier van Nederland".

Hoever kun je gaan?

Neem het weekblad Elsevier van diezelfde dag. Op het omslag drie foto's: Antony Burgmans (Unilever), Ad Scheepbouwer (KPN) en dezelfde Jeroen van der Veer. Onder elke foto het salaris dat de topman het vorig jaar verdiend zou hebben. Tekst: "Waarom zij zich moeten schamen; de asociale inkomens van 44 Nederlandse topmanagers".

Hoever kun je gaan?

Neem het tv-programma Twee Vandaag van vorige week maandag. "Een kritische blik op de wereld van het grote geld", belooft de presentator. Twee hoogleraren geven hun mening over de topinkomens. Een genuanceerd verhaal, waarna de voorzitter van de werkgevers erop mag reageren. Wat bij de kijker blijft hangen, zijn niet de woorden, maar de muziek en de beelden die de redactie erbij heeft gezocht. De muziek is de begintune van 'Dallas' (over de oliebaronnen van Texas), de beelden zijn villa's in het Gooi, peperdure boten, sportwagens en een paar winkels (Cartier, Gucci) aan de Amsterdamse PC Hoofdstraat.

Ik had ooit een strenge hoofdredacteur, die zei dat de krant een meneer is. "Een journalist moet niets dan de feiten brengen. Voor de mening van de krant hebben we een apart hoekje. Kijk maar, er staat 'commentaar' boven. Dan weet de lezer waar hij aan toe is."

Ik geef toe, dat is al behoorlijk lang geleden. Media hebben hun mening tegenwoordig eerder klaar. Bijvoorbeeld over topinkomens. Dat is niet erg. Opmerkelijk is wel dat ze ons deze mening willen opdringen en dat ze daarbij soms methoden gebruiken die weinig met journalistiek en veel met propaganda hebben te maken.

Suggestieve beelden en suggestieve muziek bieden geweldige mogelijkheden. Een slimme selectie van de feiten hoort er ook bij. Alles wat de mening ondersteunt krijgt veel aandacht, alles wat de mening niet ondersteunt, kan beter niet vermeld worden.

Neem als voorbeeld de mening dat de gemiddelde Nederlandse topbestuurder niet deugt. Het past niet in deze mening dat een topbestuurder pleit voor duidelijke afspraken over de honoreringen en voor het versoberen van vertrekregelingen, zoals ING-bestuurder Ewald Kist twee weken geleden deed in dit blad. De Volkskrant en het Algemeen Dagblad, twee makkers in de strijd tegen de topinkomens, maakten er daarom hun eigen nieuws van: "ING-baas houdt vast aan flinke loonsverhoging". De Telegraaf verzuimde de nieuwsfeiten te melden, maar volstond met een eigen commentaar onder de kop "De braven graaien niet". Het Parool bracht in een nieuwsbericht de mededeling dat "topverdiener" Kist had gepleit voor "meer openheid en afspraken". Halverwege het artikel de vileine – en verder niet toegelichte – mededeling dat Kist met zijn pleidooi de aandacht wilde afleiden van de beroering die over zijn eigen inkomen was ontstaan.

Hoever kun je gaan?

Het sluitstuk van goede propaganda is het bedenken van creatieve scheldwoorden voor de tegenstander. 'Kleptocraten' is oud en versleten. 'Graaiers' is ook al bijna een cliché. 'Plunderaars' bedacht Elsevier vorige week. Dat lijkt erop! Het kost RNV-leider Lodewijk de Waal moeite daar nog overheen te komen. Toch lukt het hem. "Kinderen der duisternis", zei hij in Nova. De verslaggever die hem ondervroeg, glimlachte tevreden.

17 september 2003

Leden van de Staten-Generaal!

WE DOEN HET dit jaar anders.

We willen voorkomen dat u zo dadelijk weer moet vechten tegen de slaap. Ik heb géén dik pak papier op schoot, maar slechts één A4-tje. Ziet u wel?

Het afgelopen weekeinde hebben we de laatste hand gelegd aan de Troonrede, de premier en ik. Alle ministers hadden hun bijdragen keurig op tijd geleverd: een alinea over de internationale spanningen, een paar zinnen over de Verenigde Naties, enkele woorden over jeugdwerkloosheid, geweld op straat en herziening van de sociale zekerheid. Er was weer geen samenhang in te krijgen.

We begonnen daarom maar helemaal opnieuw. De premier ging zelf achter de tekstverwerker zitten. Wie officiële Kamervragen kan beantwoorden met een vrolijke ansichtkaart, moet de Troonrede ook beknopt en terzake kunnen houden. Daar gaat-ie dan.

Leden van de Staten-Generaal,

De regering krijgt de laatste tijd vaak het verwijt een stel boekhouders te zijn, dat alleen aandacht heeft voor het kloppend maken van de cijfers. Geen visie, geen ideeën. Ten onrechte!

Vandaag bereikt u een groot aantal voorstellen dat inderdaad is bedoeld om de rijksbegroting in 2004 niet te laten ontsporen en voor de komende jaren een solide financiële basis te leggen. Veel maatregelen raken de burgers rechtstreeks in de portemonnee, de gevolgen voor individuen kunnen ingrijpend zijn. En dat vindt niemand leuk. De betrokken ministers al helemaal niet.

Toch hoopt de regering dat u deze voorstellen wilt beoordelen met het oog gericht op de verdere toekomst. Ik doel op uw eigen toekomst, maar vooral op die van uw kinderen. We maken ons grote zorgen over de economische positie van ons land en daarmee over het niveau van ons onderwijs, onze sociale zekerheid en onze gezondheidszorg de komende 25 jaar.

Het gaat ons niet om de tegenvallende conjunctuur; die klimt binnen één of twee jaar wel weer uit het dal. Nee, de regering is vooral bezorgd over de trend die er onder ligt. Nederland wordt een land van renteniers en verlofgangers. We innoveren te weinig, we willen niet presteren, we zijn vastgelopen in onze eigen verzorgingsstaat. Als we nu niet ingrijpen, heeft Nederland over 25 jaar geen welvaart meer en zijn we niet meer in staat fatsoenlijke publieke voorzieningen in stand te houden. En dát gaat pas écht ten koste van de zwakkeren in de samenleving, waar u zich als volksvertegenwoordiging terecht om bekommert.

Leden van de Staten-Generaal,

De regering snijdt hard in regelingen die ervoor zorgen dat teveel mensen in Nederland achter de geraniums zitten. Ik denk aan de wao, de ww, de bijstand en de regelingen die mensen veel te jong laten stoppen met werken. Het is écht de enige manier om ervoor te zorgen dat wie kán werken ook gaat werken, voordat de vergrijzing ons heeft ingehaald.

De regering maakt een begin met echte investeringen in onderwijs en onderzoek, we trekken geld uit voor achterstallig onderhoud van onze infrastructuur en we geven ondernemers meer ruimte om te ondernemen.

Het had ook anders gekund. We kunnen het onszelf veel eenvoudiger maken. Onze Duitse en Franse vrienden doen het ook anders. Die laten het begrotingstekort oplopen en kiezen voor half werk. De burgers zouden het ons volgend jaar niet kwalijk nemen. En uiteindelijk raakt het onze kinderen en kleinkinderen pas echt over 20 of 25 jaar. Wie dan leeft, wie dan zorgt.

Die keuze heeft het kabinet zeer bewust niet gemaakt. We kiezen nu voor hard ingrijpen om straks de vruchten te kunnen plukken. We hopen dat de volksvertegenwoordiging ons hierin wil volgen. Ik wens u de moed toe die daarvoor nodig is.

2 oktober 2003

Theedoek met knoopjes

TWEE VANDAAG, DONDERDAGAVOND bij de TROS. De man is kaal en draagt een opvallend geruit overhemd. Wit met blauwe strepen. Een soort theedoek, maar dan met knoopjes en een boord. Hij vertelt dat hij een gescheiden moeder heeft geholpen wier kind door de vader was ontvoerd en naar het buitenland gebracht. Hij heeft het kind weer naar Nederland gehaald (“Soms komt daar wat fysiek geweld aan te pas”) en krijgt daarvoor geld van de gemeentelijke sociale dienst. Er is ook een man van die sociale dienst. Die draagt een rood overhemd. Het rode overhemd vertelt dat de gemeente eigenlijk buiten haar boekje is gegaan, maar dat ze daar geen spijt van heeft. De theedoek met knoopjes heb ik een half uur daarvoor al via Radio 1 (gezamenlijke omroepen) gehoord en, als ik me niet vergis, ook het rode overhemd.

Dan komt het Journaal (NOS). Wéér de theedoek in beeld. Hij is consistent in zijn verhaal. En weer mag de gemeente er iets van zeggen. Hetzelfde wat ze eerder van had gezegd. En dan komt een programma gepresenteerd door Paul Witteman (VARA). Aan tafel een aantal mensen die hét onderwerp van de dag doornemen. De theedoek zit in het midden. Hij doet zijn verhaal. Het rode overhemd zit op de tribune, een microfoon binnen handbereik. En wat vindt de gemeentelijke sociale dienst ervan?

Binnen twee uur vier keer op de publieke omroep: één keer radio, drie keer televisie. Het Journaal (NOS), de maandagavond ervoor. In elke uitzending wordt uitgebreid aandacht besteed aan het overlijden van de burgemeester van Tilburg Johan Stekelenburg en aan de benoe-

ming van oud-CDA-leider Jaap de Hoop Scheffer tot secretaris-generaal van de NAVO. Een logische beslissing, want dat zijn voor binnenlandse consumptie die dag belangrijke nieuwsfeiten.

Welke actualiteitenrubriek van de publieke omroep belicht vervolgens de achtergronden en de consequenties? Welke niet? In de vooravond gaat Twee Vandaag (EO) al over De Hoop Scheffer. De uitzending van 6-W (VARA) is helemaal aan Stekelenburg gewijd. Wat doen de anderen? Gelukkig, geen verrassingen. Netwerk (NCRV) gaat over Stekelenburg én over de nieuwe NAVO-chef. Nova (NOS/VARA) blijft aan het einde van de avond niet achter: precies dezelfde onderwerpen. En gelukkig ook op dezelfde manier gebracht.

Het pluriforme Nederlandse omroepbestel is een zegen voor de natie. Daar mag de belastingbetaler best een paar centen voor over hebben. Elke omroepvereniging heeft een eigen identiteit en ieder benadert de actualiteit op haar eigen manier. Daar kunnen ze in het buitenland een voorbeeld aan nemen.

Ik las in de krant dat de politiek tientallen miljoenen euro's wil bezuinigen op de publieke omroep. Dat kan écht niet, hebben de omroepverenigingen al laten weten. Als die bezuinigingen doorgaan, kunnen we niet meer volstaan met elkaar napraten, maar moeten we programma's gaan herhalen om kosten te besparen. Dat zou een ernstige verschraling van het aanbod op radio en televisie betekenen.

Zet 'm op, publieke omroep!

Laten we zuinig zijn op de diversiteit van ons Nederlandse omroepbestel!

De theedoek met knoopjes denk er net zo over. Geloof dát maar.

16 oktober 2003

Een uitgebrande spelersbus

DE FOTO IN de krant deed denken aan het Midden-Oosten. Het gebeurde echter in een vriendelijk, bosrijk dorp in Drenthe. De nacht nadat Ajax een uitwedstrijd tegen FC Groningen met 1-3 had gewonnen, werd de spelersbus van de Amsterdamse club door brand volkomen verwoest. Brandstichting, zo meldde de krant. Geen persoonlijke ongelukken.

Een paar maanden geleden bezocht ik een thuiswedstrijd van Ajax. Een vol stadion, meest supporters van de Amsterdammers. Een beperkt aantal aanhangers van de tegenpartij was op de tribune netjes opgeborgen in een glazen kooi. Voordat de wedstrijd begon, stelde de stadionspeaker alle spelers voor aan het publiek. Hun foto's werden geprojecteerd op een groot beeldscherm. Die van de Ajacieden werden met luid gejuich begroet, die van de tegenstanders met gefluit en gejoel. Niemand vond dat vreemd.

De tegenpartij speelde niet onverdienstelijk. Het was een leuke wedstrijd. Er werden over en weer een paar overtredingen gemaakt, maar het bleef per saldo behoorlijk sportief. Telkens als de scheidsrechter floot voor een overtreding van de thuisclub, klonk en gefluit en gejoel. Als hij floot voor een overtreding van de bezoekers, klonk er gejuich. Niemand vond dat vreemd.

Afgelopen zondagmorgen stond ik langs de lijn bij de B1. Jongens van vijftien, zestien jaar. Half tien, in de verte klonk het luiden van een kerkklok. Het was spannend, de eerste vier competitiewedstrijden waren uitgelopen op een dikke nederlaag, dus er moest gewonnen worden.

Terwijl het spel op een heel ander deel van het veld gaande was, gaf één van de spelers zijn tegenstander een slag in zijn gezicht. Het gebeurde in de middencirkel, onder de ogen van de scheidsrechter. Het slachtoffer bleef liggen met een gebroken neus. De dader werd voor vijf minuten uit het veld gestuurd en mocht daarna weer vrolijk verder ballen. Niemand vond dat vreemd.

Onze voetbalvereniging heeft een grote jeugdafdeling. De allerkleinsten spelen op een half veld met kleine doeltjes. Laatst stond ik te kijken bij een wedstrijd van kinderen van een jaar of twaalf, dertien. Ze mochten voor het eerst op veld 1 spelen, een écht groot veld dus. Dat is niet zomaar wat. Veld 1 heeft een overdekte tribune en een *dug-out*, een bankje voor coach en reservespelers met een dakje erboven.

Een paar ouders van de tegenpartij hadden plaatsgenomen in die *dug-out*. Ze hadden veel en luidruchtig commentaar op het spelverloop en waren niet spreken over de scheidsrechter. Al in het eerste kwartier waren deze wat oudere, vriendelijke man zoveel enge ziektes toegewenst dat het een wonder was dat hij zo monter over het veld bleef rennen. De boosheid van de ouders, sloeg over op de kinderen. Er werd al gauw geschopt en geslagen. Twee spelertjes werden van het veld gestuurd. Na afloop kreeg de scheidsrechter de schuld; een schande zoals deze had gefloten. Niemand vond dat vreemd.

Het was twee weken geleden in een vriendelijk dorp in Drenthe. De spelersbus van Ajax werd door brand volledig verwoest. Ik vond dat niet vreemd.

29 januari 2004

Europa: best belangrijk

HET IS NOG altijd een bloeiende bedrijfstak en dat is ook wat waard. Voor de communicatie- en reclamebureaus, de website-ontwerpers en wie er verder allemaal nog een dikke boterham verdienen aan de voorlichtingscampagnes van de overheid, draait de economie nog altijd op volle toeren. Gelukkig zijn er voortdurend nieuwe onderwerpen waarover het volk moet worden voorgelicht. Het volk is namelijk hardleers.

Het volk drinkt teveel, het rookt waar kinderen bij zijn, het vrijt onveilig en het vergeet op tijd een grieprik te halen. En dat is nog niet het ergste. Het volk zit nog altijd (zonder gordel!) met één hand aan het stuur te belten in de auto, het weet niet waarom de sirene van het luchtalarm gaat, het vergeet reisdocumenten te halen als het naar het buitenland op vakantie gaat, en het weigert nog steeds massaal hart, nieren, longen en netvliezen na de dood te laten verwijderen. En bovenal: het gedraagt zich niet 'duurzaam' (het koopt producten zónder milieukeur en scheidt zijn afval niet). En het weet soms ook niet meer waarom we 5 mei vieren!

Gelukkig maar dat de overheid de afgelopen jaren over al die onderwerpen – en nog veel meer! – voorlichtingscampagnes heeft georganiseerd. Ze kosten een paar centen, maar dan heb je ook wat. Het zou anders maar een zootje geworden zijn in calvinistisch Nederland.

De voorlichtingscampagnes leiden tot reclamespotjes op radio en televisie, advertenties in kranten en een enorm aantal onvermijdelijke websites, waar je te weten kunt komen waarom iedereen toch vooral in het onderwijs moet gaan werken en wat je moet doen bij geweld op straat. Heren, heren, een ogenblikje graag, ik kijk even op de site!

Aan het lijstje van goede bedoelingen heeft staatssecretaris Atzo Nicolaï, die over Europa gaat, afgelopen week een nieuwe campagne toegevoegd. *Europa. Best Belangrijk* is de inspirerende slagzin waarmee het volk vanaf

maart wordt lastig gevallen. De campagne heeft tot doel “om de Nederlandse burger bewust te maken van het belang van de Europese Unie”. Ach, u dacht dat het wel voldoende was dat kranten daar dagelijks over schrijven? Kom, kom, zo werkt het niet.

De Europese Unie verkeert in een crisis. Niemand weet precies hoe het verder moet als de EU straks 25 lidstaten telt. Hoe houden we Europa bestuurbaar? Hoe houden we de Fransen en de Duitsers een beetje op één lijn? Hoe zorgen we ervoor dat afspraken worden nagekomen?

Gelukkig draagt Nederland zijn steentje bij aan de oplossing: er is een mooi logo voor het komende EU-voorzitterschap (“helder en nuchter, met kalligrafische en esthetische kwaliteiten”, heeft staatssecretaris Nicolaï laten weten) én het volk wordt opgeroepen Europa ‘best belangrijk’ te gaan vinden.

Over de inhoud van deze voorlichtingscampagne is nog niet veel bekend, behalve dat ze zich via de “populaire media” zal richten op het “brede publiek”. Dat zal een paar centen kosten. Inderdaad: bijna 4,5 miljoen euro.

Goed dan, laten we er een prestatiecontract van maken. Bij de vorige verkiezingen voor het Europees parlement (in 1999) ging 30 procent van de Nederlanders naar de stembus. Een absoluut dieptepunt in de politieke belangstelling voor Europa. Voor 4,5 miljoen euro belastinggeld (waarvan 2 miljoen te besteden in 2004) moet een opkomst van 35 procent bij de Europese verkiezingen van juni toch haalbaar zijn. Halen we dat onverhoopt niet, laten de initiatiefnemers van *Europa. Best Belangrijk* de kosten van deze actie dan uit eigen zak terugbetalen. Dat lijkt me redelijk. Niet dan?

Uitkeringsfabriek met designmeubels

LATEN WE HOPEN dat ze de krant niet gezien hebben vorige week dinsdag. En dat de affaire rond de meubeltjes en de toilet-potten van uitkeringsfabriek uwv is voorbijgegaan aan de leerkrachten van basisschool *De Triangel*. Laten we het hopen, want dat is beter voor hun gemoedrust.

Hun schoolgebouw werd een jaar of tien geleden gebouwd in een nette nieuwbouwwijk in Amstelveen. Het gebouw is slecht geïsoleerd (enkelglas, ja het bestaat nog!) en in het weekeinde gaat de ketel van de centrale verwarming natuurlijk uit. Op maandagmorgens in de winter is het er steenkoud; leerkrachten en kinderen zitten met dikke truien en blauwe vingers in de klas. Pas in de loop van de middag wordt het draaglijk. Dat is al jaren zo; de gemeente zegt er niets aan te kunnen doen. Geld voor fatsoenlijk meubilair is er ook al nauwelijks en als de klaslokalen eens een keer goed schoon moeten zijn, worden vrijwilligers (ouders!) opgetrommeld.

Laten we hopen dat ook zij de krant niet gezien hebben afgelopen dinsdag. Een commissie heeft uitgezocht dat de inrichting van het uwv-hoofdkantoor in Amsterdam van een “gemiddeld kwaliteitsniveau” is. Er is wel veel geld vermorst met verbouwingen (fonkelnieuwe toilet-potten gingen zomaar naar het grootvuil), maar de inrichting is per saldo “niet bovenmatig of buitensporig”. Naast het bericht stonden twee kleurenfoto’s van de vergader- en ontvangstruimtes van de directie: een paar rode Italiaanse designbankstellen (samen 17.865 euro exclusief btw), een speciaal ontworpen ovale vergadertafel (circa 20.000 euro) en 30 designstoelen eromheen (per stuk 1.964 euro exclusief btw). Wat is de kernactiviteit van dit bedrijf? Het verstrekken van uitkeringen uit premiegelden.

Wanneer zijn we dit normaal gaan vinden? Waarom kleden overheidsinstellingen

zich zo sjiek aan? Voor wie of wat moeten ze dan zo representatief zijn? In elk geval niet voor hun klanten; die komen toch wel – ze kunnen namelijk niet naar een concurrent lopen.

De snelle jongens van de uitkeringsfabriek staan niet alleen.

Een paar jaar geleden fietste ik met mijn dochter langs een bedrijventerrein.

“Papa, wat is dat voor een groot gebouw?”

“Dat is de Kamer van Koophandel.”

“Goh, wat een groot gebouw. Die mensen zijn vast heel erg rijk.”

“Mwa... dat valt wel mee hoor.”

“Dan doen ze daar vast heel belangrijke dingen.”

“Mwa... dat valt wel mee hoor.”

Kindervragen kunnen heel trefzeker zijn. Het nieuwe kantoorgebouw van de Kamer van Koophandel was die week gereed gekomen. Een paleis van glas en natuursteen. De organisatie krijgt zijn centen

vooral uit een verplichte heffing bij alle bedrijven in de regio.

En zo zijn er veel meer voorbeelden.

Ga als ondernemer maar eens een kijkje nemen op het gemeentehuis van een middelgrote plattelandsgemeente die over een burgemeester met ambities beschikt.

Soberheid is een deugd. Dat geldt zeker voor een overheidsinstelling.

En dus geeft de leiding het goede voorbeeld, want elke spijker die we in de muur slaan en elk schilderijtje dat we eraan ophangen, moet via verplichte belastingen of premies door de burgers worden betaald. Geen natuursteen of marmer dus op de vloer, maar een zeiltje of beter nog: kokosmatten. Designmeubeltjes eruit! Houten banken erin! Ach, dat is niet lekker onder de vlezige billen? Kom dat dan maar eens uitleggen op die basisschool in Amstelveen.

MIJN OMA HAD spierwit haar, steunkousen, gemaksschoenen en een zacht, vriendelijk gezicht. Haar zwarte handtas droeg ze altijd aan het hengsel alsof het ding de boodschappen voor een hele week bevatte. Teken de ideale oma en je tekent mijn oma.

Als ze bij ons logeerde, wat ze regelmatig deed, stond de handtas vaak naast haar gemakkelijkste stoel. “Jongen, kom eens hier”, zei ze dan als ik thuiskwam van school. “Wil jij wel een pepermuntje?” Nu moet u weten dat ik niet zo van pepermunt houd, maar de pepermuntjes van oma waren ánders.

Zonder het antwoord af te wachten, pakte oma het beduimelde rolletje King uit haar tas en presenteerde het snoepje als een kostbare diamant. Dan nam ik er één, want er was op de wereld niets lekkerder dan een pepermuntje van oma.

Oma was bijzonder. Ze was altijd bezorgd om haar kinderen en haar kleinkinderen. Wij woonden in Amsterdam en zij had een flatje in het verre Zwolle. Maar in de winter, als het koud was en sneeuwde, was het vaak oma die 's morgens even met mijn moeder belde. “Het is glad, dat heb ik net op de radio gehoord. Doe voorzichtig en kleed de kinderen goed aan.”

We gingen regelmatig op bezoek bij oma in Zwolle. Dat was best aardig, maar oma was toch op haar best als ze bij ons logeerde. Op zolder heb ik albums met sigarenbandjes en suikerzakjes. Onzinnige dingen die kinderen een jaar of dertig, vijfendertig geleden spaarden. Om de gedachten te bepalen: het was in de tijd vlak voor de speldjes, de sleutelhangers en de voetbalplaatjes.

Ik was niet zo'n verzamelaar. Maar ik had oma. Zij spaarde voor mij de sigarenbandjes en de suikerzakjes. Die kreeg ze weer van familie en kennissen. En als ze bij ons logeerde, plakte ze die allemaal netjes in mooie albums. Soms hielp ik een handje, maar het grootste deel van het werk deed oma zelf.

“Kijk eens jongen, mooi hè?”

“Ja oma, prachtig!”

Oma was geboren op het platteland van Overijssel. Het leven in de grote stad was haar niet bekend, maar ze vond het wel reuze interessant. Als ze bij ons in Amsterdam Oud-West logeerde, kostte het ons nooit veel moeite om oma te amuseren. Een stoel bij het raam was voldoende. Ach, guttegut, wat een mensen, wat een drukte, al die trams en bussen. Prachtig, prachtig, ik kan er de hele dag wel naar kijken. En dat deed ze dus ook.

Oma speelde géén belangrijke rol in onze familie. Ze was er niet bij als er besluiten werden genomen die wij belangrijk vonden. Ze was niet bepalend voor onze studiekeuze en op andere momenten waarvan wij dachten dat ze belangrijk waren. Maar toch was oma op de een of andere manier wél heel belangrijk. Met haar vriendelijkheid en haar zorgzaamheid hield ze de hele familie op de een of andere manier bij elkaar.

Dertig jaar geleden, toen oma al hoogbejaard was, werd ze ernstig ziek. Ze zag geel, werd broodmager en had veel pijn. Het was beter voor haar dat ze dood ging.

Dat gebeurde op een avond en dat was dus niet erg.

Maar wel jammer.

Afscheid van oma

Op 20 maart 2004 overleed op 94-jarige leeftijd Prinses Juliana.

6 mei 2004

Niemand sterft voor Europa

HET IS WAT veel, twee feestjes in één weekeinde. Koninginnedag op vrijdag en de dag daarna de uitbreiding van de Europese Unie. En het contrast was haarscherp: het feest van nationaal en het feest van internationaal, vlak na elkaar. Het eerste was een volksfeest, het tweede een partijtje voor wie hoog verheven is boven het volk.

Ik had een leuke Koninginnedag in Amsterdam. En van het feestje rond de tien nieuwe landen heb ik dankzij de media weinig hoeven missen. Er was vuurwerk, er waren spuitende fontein en er waren blazers die "Alle Menschen werden Brüder" lieten horen. Het

waren goed geregisseerde tv-evenementen.

In Nederland waren er daarnaast resultaten van een onvermijdelijke enquête. Wat bleek daaruit? Nederlanders staan in meerderheid positief tegenover de Europese integratie, maar hun geestdrift loopt terug. Bovendien willen ze niet teveel macht afstaan aan Brussel. Een verstandig volk, dacht ik nog.

Fout! De bevolking moet de blik meer over de grenzen richten en niet zo "sceptisch" zijn, zei minister-president Balkenende in de zondagse Telegraaf. De premier zat net lekker met de andere rege-

ringsleiders aan tafel in Dublin. Hoort hij tussen de soep en de aardappels van het onderzoek in Nederland en van de gevoelens van zijn onderdanen. Knorrig werd hij ervan. Nee, papa is niet boos, alleen een beetje verdrietig. Nederland was "te negatief", zo meldde de premier.

Goed dan, wat valt er het laatste jaar te melden over de Europese Unie? Ons buitenlandbeleid (Irak!) was rampzalig verdeeld, de discussie over de Europese Grondwet eindigde in een klucht, de Europese Unie doet geen enkele poging om de economische achterstand op de Verenigde Staten

goed te maken (wat was afgesproken!) en slaagt er niet in begrotingstekorten binnen de perken te houden (wat was beloofd!). Verder is alles in orde.

Begrijpt het Nederlandse volk niet dat Europa "best belangrijk" is, zoals de regering ons via een peperdure reclamecampagne voortdurend wil doen geloven? Natuurlijk wel, want het volk is niet gek. Het volk vindt het prima dat Europa wordt uitgebreid met tien nieuwe lidstaten. Samenwerken voorkomt vechten. Dat weet ook de generatie van ná de laatste oorlog. En als het een beetje meezit, mogen we van het grotere

Europa ook extra economische groei verwachten. Daar heeft al helemaal niemand problemen mee.

Maar moet het volk warme gevoelens krijgen van de Europese Unie? Moet dat écht? Wat verbindt ons nu plotseling met de bevolking van Estland? En moeten we de Slowaken nu liefdevol als rijksgenoten beschouwen? "Europa heeft nog geen ziel", schreef Leon de Winter zaterdag in de Volkskrant. Hij vertelde van bekende en minder bekende monumenten en massagraven op het Europese continent en gaf zijn artikel de prachtige titel 'Niemand sterft voor Europa'.

Zo is het precies. Niemand sterft voor Europa. En zolang blijft een Europese Unie met 25 landen, die historisch en cultureel zo sterk uiteenlopen, een verstandshuwelijk. Iedereen wordt er beter van, zonder dat liefde noodzakelijk is. Dat is niet erg, want het kan nu eenmaal niet anders. Eén troost voor de minister-president: verstandshuwelijken zijn vaak heel stabiele relaties die hevige stormen kunnen doorstaan. En wie weet komt ook de passie ooit nog eens.

19 mei 2004

Even knokken om de kiezers, graag!

LATEN WE HET even hebben over de Europese verkiezingen.

Nee, nu niet meteen omslaan.

Op 10 juni zijn er verkiezingen voor het Europees Parlement. Dan bepalen we welke 27 Nederlanders ons mogen vertegenwoordigen in Brussel.

Op wie gaat u stemmen?

U weet het gewoon nog niet.

Ach, u weet nog niet eens óf u gaat stemmen.

Sterker nog, u weet niet dát er in juni Europese verkiezingen zijn.

U bent niet de enige.

Sinds 1979 hebben we rechtstreekse Europese verkiezingen. Toen bracht bijna 60 procent zijn stem uit. Een teken van goede wil van de kiezers, maar het nieuwe was er al gauw vanaf. Na 1979 is het met de opkomst alleen maar minder geworden. Ze schatten dat deze keer 20 tot 30 procent zal stemmen; drie van de vier kiezers vinden het wel best.

Aan de overheidspropaganda heeft het niet gelegen. Die vertelt ons dagelijks dat Europa belangrijk is. En wie aan die mededeling niet genoeg heeft, kan kijken op websites, waar de

burger geduldig bij de hand wordt genomen. Daar wordt netjes uitgelegd welke politieke partijen meedoen en over welke onderwerpen het Europees Parlement iets te zeggen heeft.

Twintig jaar (dus vijf Europese verkiezingen) geleden had ik voor een krant een vraaggesprek met een vvd-mevrouw die het Europees Parlement in wilde – hetgeen haar ook is gelukt. Het gesprek ging onder andere over de honoreringen en de onkostenvergoedingen van de europarlementariërs. Precies, ook toen al. En natuurlijk hadden we het er over dat Europa zo belangrijk is, dat de besluiten van het Europees Parlement ons allemaal raken, maar dat de burgers dat jammer genoeg niet willen begrijpen. Dom, dom dom!

In twintig jaar is niets veranderd. De argumenten om kiezers te lokken, zijn dezelfde. Het enige verschil is dat we ze tegenwoordig in multimediacampagnes en websites verpakken. Het helpt niet, omdat de argumenten geen hout snijden.

Waarom ga ik naar een stembus? Niet omdat de autoriteiten zeggen dat Europese verkiezingen belangrijk zijn. Nee, ik ga naar de stem-

bus als er iets te kiezen valt en ik het idee heb dat mijn stem er toe doet. Ik stem op Pietje omdat hij in het parlement zegt wat ik denk. En dáárom stem ik niet op Jantje. Maar dan moeten Pietje en Jantje wel laten zien wat de verschillen zijn.

Kent u Jules Maaten? Geeft niet, maar hij is op 10 juni wél lijsttrekker voor de vvd. Misschien horen we de komende weken nog van hem. Laat hem het spreekgestoelte beklimmen, maar laat hem niet zeggen dat Europa belangrijk is. Alsjeblieft! Laat hem tekeer gaan tegen de socialisten. Laat hem waarschuwen tegen het rode gevaar en vertellen waarom het met onze economie en onze werkgelegenheid nooit meer wat wordt als socialistisch Europa het voor het zeggen krijgt.

Dezelfde tip voor Max van den Berg, die de PvdA leidt. Ook niet zeggen dat je belangrijk werk doet. Niets daarvan, ketteren moet je, fulmineren. Maak gehakt van die Maaten en vertel hoe groot het gevaar is als rechts Europa een greep doet naar de Brusselse macht.

Kom op mannen, even flink zijn. Maak er een knokpartij van.

Misschien wordt het dan nog wat op 10 juni.

3 juni 2004

Regeren met gereformeerden

WE HEBBEN EEN stoer kabinet. Een kabinet met een missie. Nederland moet veranderen. Wég met de massale arbeidsongeschiktheid. En wég met al die vut- en vroegpensioenregelingen die mensen veel te vroeg laten stoppen met werken. Wie gezond is van lijf en leden, kan best doorwerken tot zijn 65ste.

Willen de vakbonden niet meewerken? Dan niet! Afgelopen vrijdag maakte vice-premier Gerrit Zalm bekend dat cao-afspraken die tegen het regeringsbeleid ingaan, niet meer aan hele bedrijfstakken worden opgelegd. En hij deed het met een glimlach, want als econoom pleitte Zalm daar al tien jaar geleden voor. Eindelijk gerechtigheid!

Het is lang geleden dat we een kabinet hadden met zo'n sterke drang tot veranderen. Op zich is daar niets mis mee, want er zijn heel wat dingen scheefgegroeid de laatste jaren. De vraag blijft echter altijd: laat het land zich hervormen omdat 'Den Haag' dat wil? Of is het handig om het land mee te krijgen in de drang naar vernieuwing?

De laatste regering met vergelijkbaar grote ambities was het kabinet-den Uyl. Van die ambities is weinig gerealiseerd. Den Uyl (jaren zeventig, weet u nog?) dacht dat de samenleving maakbaar was. Balkenende wéét dat het niet zo is, maar kan het niet laten soms net te doen alsof.

Jan Peter Balkenende en Joop den Uyl: hun politieke koers ligt mijlenver uiteen, maar hun gedrevenheid vertoont gelijkenis. Er is nóg een overeenkomst: beiden zijn afkomstig uit een gereformeerd nest.

Laten we dat laatste even uitwerken. In tegenstelling tot katholieken, hebben protestanten geen ontspannen levenshouding. Dat geldt in het bijzonder voor gereformeerden, want die zijn immers dubbel protestant (één keer uit de katholieke kerk gestapt én één uit de hervormde kerk). Dat hakt erin.

Ik ben zelf gereformeerd opgevoed. Daarom mag ik best een beetje generaliseren. Wij waren van de kerk van het Gelijk. Als anderen dat niet wilden begrijpen, hadden ze mooi pech. Kwamen ze later niet in de hemel.

Pas toen ik ouder werd, kwam ik met katholieken in aanraking. De mensen van de eenheidskerk die al meer dan tweeduizend jaar de ene beeldenstorm na de andere had doorstaan. Dat vereist een bijzondere levenshouding.

Gezien door gereformeerde ogen is een katholiek een slapjanus zonder ruggengraat. Maar de werkelijkheid blijkt meer nuances te hebben. Ik leerde van katholieken het adagium: 'als het niet kan zoals het moet, dan moet het maar zoals het kan'.

Ik leerde van katholieken dat er een verschil bestaat tussen gelijk hebben en gelijk krijgen. Gereformeerden vinden vooral het eerste belangrijk, voor katholieken telt hooguit het tweede.

Terug naar Jan Peter Balkenende.

Wie spelen de hoofdrol in zijn sociaal-economisch beleid? En wat is hun achtergrond? De premier zélf kreeg een gereformeerde opvoeding in Zeeland en studeerde aan de Vrije Universiteit van Abraham Kuiper.

Aart Jan de Geus, minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, is christelijk-gereformeerd. Als 12-jarige was hij ooit van plan de zending in te gaan. Van Laurens Jan Brinkhorst (Economische Zaken) is bekend dat hij protestantse wortels heeft. En Gerrit Zalm (Financiën) ging in zijn jeugd naar de Hersteld Apostolische Zendingkerk. Hij brak resoluut met dat geloof, maar studeerde toch – net als Balkenende – economie aan de VU.

Is het allemaal belangrijk? Misschien wel, waarschijnlijk niet.

Maar toch: je bekijkt zo'n kabinet wel met heel andere ogen.

Een boompje met bloemen en foto's

1 juli 2004

HET IS EEN klein monumentje geworden, langs het fietspad van de N44 in Wassenaar. Een boompje met bloemen en foto's. Het is een stilleven dat telkens de aandacht trekt als ik er langs rijd. Dat is een beetje beklemmend. Ik word deelgenoot van iets afschuwelijks dat hier blijkbaar is gebeurd, maar waarvan ik het fijne niet weet. En misschien ook niet zou hoeven weten. Natuurlijk zou ik even kunnen parkeren om een kijkje te nemen, maar dat komt niet in me op. Afgelopen week stond een groepje jonge mensen in een kring rondom het monumentje, een enkeling met de fiets aan de hand, terwijl het verkeer rijendik voorbij raasde. Herdenking in de avondspits.

Nederland verandert. We zijn tegenwoordig blij of verdrietig in het openbaar. Groots was het verdriet twee jaar geleden bij de dood van Pim Fortuyn. Knuffelbeestjes, kaarsjes, huilende en klappende

mensen langs de route van de uitvaartstoet. Maar het verdriet van Fortuyn was niet nieuw. We doen het al wat langer op deze manier. Voor de slachtoffers van Zinloos Geweld bijvoorbeeld of voor anderen die door het noodlot worden getroffen. Wie het niet overleeft, wordt herdacht met waxinelichtjes en stille tochten. Wie het er wel levend van afbrengt, loopt de kans in een paar dagen uit te groeien tot Bekende Nederlander. Zoals recent Arjan Erkel overkwam. Hij mocht in Portugal bij *Villa BVD* zijn mening geven over een voetbalwedstrijd.

Nederland verandert. Ik ben nog van de generatie die is groot gebracht met het misverstand dat je vreugde en verdriet het best in huiselijke kring beleeft. Droog je tranen voordat je naar buiten gaat. Ben je blij? Prima, maar doe alsjeblieft gewoon, dan doe je al gek genoeg.

Begin jaren zeventig won Ajax een paar keer achtereen de Europacup, lang voordat deze *Champions League* ging heten. Zwart-wit beelden op woensdagavond. Telkens als Ajax scoorde, sprong mijn vader op en juichte hij. Hoi, hoi, hoi ! Ik vond dat vreemd en hoopte dat verder niemand het zag. Wat gelukkig ook niemand deed. Doe gewóón zeg!

Die tijd is voorbij. Net als verdriet, wordt ook blijdschap zo gevierd dat iedereen het kan zien. Nederland hangt al weken vol Oranje. Volwassen mannen en vrouwen dragen gekke hoedjes en schreeuwen door toeters. Leuk toch? In de straat waar ik zaterdagavond de wedstrijd Nederland-Zweden bekeek, was het na afloop een heksenketel van schreeuwende en toeterende mensen. Ollé, ollé, ollé, olléééé!

Nog één voorbeeld. Een half jaar geleden liep ik, vlak voor Kerst, op een avond door een gewoon dorp in de kop van Noord-Holland. Huizen die vroeger slechts een kerstboom met lampjes naast de schoorsteen hadden staan, waren nu van top tot teen in de verlichte kerstversiering gezet. Bij de Gamma en de Blokker waren die leuke lichtjes in de aanbieding geweest. Straatverlichting was overbodig geworden. Ik zag een tuin met een compleet decor van arrenslee, rendieren en kerstman in een achtertuin van een paar vierkante meter. Alles netjes uitgelicht met spotjes, zodat de argeloze wandelaar niets zou ontgaan van al het moois. Leuk toch? Het is tenslotte maar één keer per jaar Kerstfeest.

Nederland verandert. Misschien bent u er al aan gewend.

VROEGER ALS KIND, had ik een huisarts die tijdens het spreekuur altijd een witte doktersjas droeg. Om de tere kinderziel te beschermen, noemde mijn moeder hem 'ome dokter'. In mijn herinnering had 'ome dokter' eeuwig en altijd een stethoscoop om zijn nek. Hij was een man die veel wist. Ik zei hem wat de klachten waren en 'ome dokter' wist feilloos wat ik mankeerde. Daar zijn dokters voor. En zo ging dat toen.

Tegenwoordig heb ik een huisarts met een trui. Elke keer een andere trui. Ik denk niet dat er een moeder is die hem 'ome dokter' noemt. Dat is ook niet nodig, want mijn huisarts is al het type van een goedaardige oom. Hij zal geen kind schrik aanjagen, dat zie je meteen. De huisarts met de trui benadert zijn patiënten anders dan zijn

collega van vroeger. Als ik hem vertel wat de klachten zijn, dan vertelt hij me juist *niet* wat ik mankeer. Dan vraagt hij steevast: "Wat denkt u zélf dat eraan scheelt?"

De medische wetenschap is veranderd de laatste veertig jaar. Hetzelfde geldt voor de politiek. In de jaren vijftig, begin jaren zestig werd het Binnenhof gedomineerd door sterke leiders: Romme, Oud, Burger. Het waren eigenwijze mannen en vaak dus ook solisten. Een voorbeeld. De legendarische KVP-leider Romme schijnt eens aan een Kamerlid van de ARP te hebben gevraagd: "Die kleine krullenbol daar, is dat er één van jullie of van ons?" Het bleek een AR-jongeling te zijn. De politici van de jaren vijftig en zestig hadden meningen waarom je ze kon haten of liefheb-

ben. Ze vertegenwoordigden het volk, maar hadden het volk niet nodig om zichzelf een mening te vormen.

In de jaren zeventig kwam de democratisering over ons. De tijd van de sterke leiders was voorbij en iedereen werd geacht overal en voortdurend zijn mening te geven. Inspraak en participatie.

Ronduit schrijnend waren de gevolgen in gemeenten. Gemeentebesturen gingen hoorzittingen en informatieavonden houden. Iedereen mocht meepraten. Over de fietsenrekken bij het winkelcentrum, over de nieuwe rolschaatsbaan, over het verplaatsen van drie lantaarnpalen. Wat de omwonenden ervan vonden en of de vrouwenclub niet vreesde voor een toenemend

gevoel van onveiligheid op straat. Om het zaakje zo neutraal mogelijk aan de burgerij voor te leggen, werden de zittingen vaak geleid door onafhankelijke voorzitters. Of de plaatselijke wethouder maar tussen het publiek wilde plaatsnemen.

In Den Haag is het niet anders. De ene volksraadpleging na de andere. En niemand heeft in de gaten dat het volk helemaal niet voortdurend geraadpleegd wil worden. Eens in de vier jaar is mooi zat. Kort geleden ging ongeveer één-derde van u stemmen voor het Europees Parlement. Geen mens zou protesteren als onze euro-parlementariërs door de Tweede

Kamer benoemd zouden worden. Maar dat mag je niet zeggen. Binnenkort mag u uw mening geven over de Europese Grondwet. Wel eerst even lezen hoor! Over een tijdje mag u uw eigen burgemeester kiezen. Geen behoefte aan? Het moet toch gebeuren! En over een paar jaar mogen de politieke partijen ook deelnemen aan de waterschapsverkiezingen.

Het is politiek niet correct te pleiten voor sanering van deze raadpleegcultuur. En toch doe ik het: laten we verkiezingen waaraan minder dan de helft van de kiezers deelneemt afschaffen. Meteen doen! Of zullen we er eerst een referendum over houden?

Ach, wat denkt u zelf?

Andrijvie in Veendam

5 augustus 2004

HET ZIET ERUIT als andijvie of als het loof van een stronk prei. Of het eetbaar is, weet ik niet. Het mag namelijk niet gegeten worden. Sterker nog, het mag niet eens aangeraakt worden. Want het is zeldzaam, zegt de wet. Niet bijzonder mooi, maar wel zeldzaam. De groente groeit in de vaart langs het zweefvliegveld van Borgercompagnie in Groningen en heet 'drijvende waterweegbree'. Dat 'drijvende' is overigens maar heel betrekkelijk, want in deze kille zomer voelt de plant er niets voor om te gaan drijven en blijft ze onder water. Ga niet kijken dus, want er is niets te zien.

Voor de gemeente Veendam is het niettemin dure groente. Ruim honderdduizend euro kosten die paar struikjes. Dat komt zo. De gemeente wilde de vaart aanpassen om een scheepvaartverbinding te krijgen naar het Zuidlaardermeer. Dat bleek zomaar niet te kunnen, want we hebben een Flora- en Faunawet, die verplicht onderzoek voorschrijft. Ambtenaren in een bootje. "Hé man, moet je eens

kijken waar ik nu met de roeispaan in blijf hangen. Is dat niet..." Inderdaad, drijvende waterweegbree. Rode lijst! Handen af! De vaarroute moest anderhalf tot twee kilometer verplaatst worden, waardoor Veendam nu opgewekt en zonder protesteren honderdduizend euro in het water gooit.

Goed, we zijn het er dus over eens dat Nederland in het algemeen – en Veendam in het bijzonder – knettergek geworden is. Waarmee niet gezegd is dat we ons voor de gelegenheid niet even kunnen verdiepen in de lotgevallen van de drijvende waterweegbree. Net als het 'kruipend moerasscherm', de 'groenknolorchis' en de 'zomerschroeforchis' heeft de drijvende waterweegbree moeilijkheden. Alle vier verdwijnen geleidelijk uit plassen en sloten. Er zijn mensen die daar scherp op letten. Zij hebben bijvoorbeeld opgemerkt dat het kruipend moerasscherm in de jaren zestig en zeventig zelfs helemaal

niet meer aanwezig was in Nederland. Daarna kroop het moerasscherm in Zeeland het land weer binnen, om zich te verspreiden naar Noord-Brabant, Gelderland en Overijssel. De waterweegbree is inmiddels helemaal verdwenen uit bepaalde regio's, zoals het westen van Overijssel en de Gelderse Vallei. Het was u waarschijnlijk nog niet opgevallen.

Daarom zijn de drijvende waterweegbree, het moerasscherm, de groenknol- en de zomerschroeforchis liefdevol opgenomen in het peloton van bedreigde – en dus beschermde – soorten, waarin eerder al de korenwolf, de zandhagedis, de modderkruiper, de zeggekorfslak, de noordse woelmuis en de rugstreppad een plaatsje hadden gekregen. Bent u ondernemer, hebt u bouwplannen en komt u op uw terrein één van deze vriendjes tegen, zeg dan de aannemer maar weer af. Er mag geen spa de grond in. Anderzijds: als de buurman uitbreidingsplannen heeft die u niet aanstaan, dan kunt u hem niet beter

treiteren dan door een gele overdwars gestreepte breedbekcavia op zijn terrein los te laten. Veel effectiever – en sneller – dan een procedure voor de Raad van State.

Nederland is knettergek geworden. De natuur verandert steeds. Soms doordat mensen iets doen, maar soms ook door heel andere oorzaken. Dat willen we niet. Dat wordt dus nog lachen met die wereldwijde klimaatverandering. Vorige week werd bekend dat de plantengluurders als gevolg van de toenemende temperaturen officieel vijftig nieuwe plantensoorten in Nederland hebben geregistreerd, variërend van het balkanvergeet-mij-nietje tot de behaarde struweelroos, de slanke ogentroost en het slaapkamer-geluk. Vijftig is een absoluut record.

Vooralsnog komen ze niet in de plaats van bestaande soorten, zeggen de wetenschappers geruststellend. Inderdaad, dáár zullen ze in Veendam wel voor zorgen.

“IK WENS U verder nog een prettige vakantie”, had de man gezegd. Het was vier uur tijdens een warme nacht in Zuid-Frankrijk en ik had een klantvriendelijke Nederlandse politieambtenaar aan de telefoon gehad. En ik wist zeker dat het geen droom was geweest.

Wij hebben vrienden met een mooi huis en een alarmsysteem. Het is zo'n systeem dat je kunt inschakelen als je bijvoorbeeld een paar weken met vakantie gaat. Komen er inbrekers, dan begint het systeem te piepen en te loeien. Bovendien belt het dan geheel eigenhandig de meldkamer van een particulier beveiligingsbedrijf. Alarm! De medewerkers van de meldkamer handelen vervolgens – on-

geveer net zo automatisch als de lampjes in het huis – volgens een vast protocol. Dat betekent meestal dat ze één of meer telefoonnummers bellen die ooit door de eigenaar van het alarmsysteem zijn opgegeven.

En zo kan het dus gebeuren dat op vakantie in Frankrijk om half vier 's nachts je mobiele telefoon op het nachtkastje begint te zoemen. “We hebben een alarm doorgekregen”, zegt een vriendelijke, gedeceerde mannenstem en hij meldt een adres in de buurt van Amsterdam, dat je op dat moment

slechts vaag bekend voorkomt. Na wat eh's en ah's weet je het weer. Het is dat alarmsysteem van die vrienden.

De meldkamer van de beveiligingsdienst heeft zijn werk gedaan en daar zit je dan op de rand van het bed, bijna dertienhonderd kilometer verwijderd van een plek waar onverschrokken bandieten op dat moment mogelijk hun slag slaan. Tijd voor snelle actie!

Nu hebben alarmsystemen twee problemen. Ten eerste gaan ze vaak af terwijl er niets aan de hand is. Contactje los, kat in de gordijnen,

dat soort dingen. Ten tweede weten de goedwillende mensen die op genoemde telefoonlijstjes staan vaak niet wat ze moeten doen op het moment dat het er echt op aankomt. Het eerste weet ik, het tweede wil ik natuurlijk niet laten gebeuren. Ik ga dus bellen.

Eerst alle nummers van de vrienden wier huis op dat moment wellicht van onder tot boven wordt leeggehaald. Thuis, mobiel, ook die van de kinderen. Dan een paar burens, wat kennissen. Als ik onverschrokken ben, dan ben ik niet te stuiten. Zonder resultaat: voicemail, ant-

woordapparaat of gewoon tuut-tuut-tuut.

Ten einde raad, bel ik het nummer van de politie in Amsterdam/Amstelland. Ik verwacht er niets van. Ik ken de verhalen over de politie die lui en laks optreedt als het om inbraken gaat. Dat de politie vaak “andere prioriteiten” heeft dan de diefstalletjes waarvan gewone burgers als u en ik het slachtoffer worden.

Ik vertel de dienstdoende wachtmeester wat er aan de hand is. “Goed dan meneer, ik zal de melding doorgeven.”

Het zál wel, denk ik. Jullie zullen

wel weer wat anders te doen hebben. Deze maand wel genoeg bonnetjes uitgeschreven? Maar ik houd de vooroordelen netjes binnen.

Uitgeput plof ik weer op het kussen. Méér kan ik ook niet doen. Een half uur later gaat opnieuw de telefoon. Opnieuw klaarwakker. Opnieuw de politie van Amsterdam/Amstelland: “U had gebeld hè? We zijn even poolshoogte gaan nemen, maar hebben niets bijzonders kunnen ontdekken. Waarschijnlijk loos alarm dus. Een prettige vakantie dus nog!”

Ik lig nog zeker een half uur sprake-loos naar het plafond te staren. Wie niet veel verwacht, is gauw tevreden, zei ooit een wijs man.

De droompolitie van Amsterdam

Een rode sticker, alstublieft

9 september 2004

HEERLIJK! NOG MAAR zeven nachtjes slapen en dan is het zover. De laatste dagen vóór Prinsjesdag, de mooiste dagen van het jaar. Ik kan me nu al verkneukelen!

Op Prinsjesdag brengt de minister van Financiën zijn koffer-tje met de Miljoenennota en alles wat daar verder bij hoort naar de Tweede Kamer. Stapels bedrukt papier, die de laatste jaren voor niemand nog enig nieuws bevatten, maar daar gaat het nu even niet om.

Het gaat mij om de laatste dagen voor Prinsjesdag. Die beginnen op de vrijdag voor de dinsdag. Dan kunnen journalisten hun eigen exemplaar krijgen van de Miljoenennota en van de andere documenten die het kabinet de week daarop officieel zal publiceren. Onder embargo!! Met het zetten van een handtekening beloof je plechtige geheimhouding. Heerlijk, heerlijk, heerlijk, zo'n versgedrukte Miljoenennota. En het mooiste is die grote sticker op de buitenkant *Embargo tot dinsdagmiddag 15.15 uur*. Ik hoop dit jaar op een rode. Die vallen het meest op. Nooit wegkrabben! Zonder sticker heb je niets aan een Miljoenennota.

En dan naar huis met dat ding. Om te lezen? Ben je gek! Even een paar keer flink bladeren, desnoods een keer laten vallen, wat beduimelen, hier en daar een ezelsoor en dan op de salontafel. Niet recht, maar een beetje quasi onopvallend schuin. Sticker goed zichtbaar. Wat een opwinding. Het moment dat je je realiseert even te horen bij de belangrijke mensen van Nederland, de mensen die er écht toe doen. De mensen die *vooraf* geïnformeerd moeten zijn.

Vrijdagavond, zaterdagavond én zondagavond nodigen we vrienden uit. Voor de burens is er zaterdagochtend koffie met tompoezen. De familie komt zondagmiddag op de thee. Laat het maar gebeuren. Ik beheers het spel inmiddels perfect. Ik zeg vooral niets over die nota op de tafel en ook niet over die mooie sticker. Alleen als er iets wordt gevraagd, wat natuurlijk gelukkig altijd gebeurt. Wat? O dát? Dat is de Miljoenennota. Ja inderdaad, die verschijnt dinsdag pas officieel. Genieten, genieten!

Fantastisch zoals iedereen in Den Haag het ritueel van Prinsjesdag in ere houdt. De troonrede van de koningin, de stukken van Gerrit Zalm, allemaal zaken die iedereen allang kent. Soms al weken, soms al maanden. Alles heeft al in de krant gestaan.

En toch drukken de kranten op Prinsjesdag complete bijlagen en hebben we het op radio en tv urenlang nergens anders over. *Elsevier* speelt het spel helemaal fantastisch. Een week voor Prinsjesdag, dus vóórdat de hele oudbakken papierbrij officieel onder embargo wordt uitgedeeld, komt het opinieweekblad de laatste jaren – exclusief! – met een overzicht van alle kabinetsplannen. Ze hebben daar op de redactie veel oude kranten.

Iedereen doet mee. Premier Balkenende heeft zijn collega's al weer op het hart gedrukt dat het tegenover de koningin toch niet zo netjes is als ministers hun voornemens al vóór Prinsjesdag naar buiten brengen. En Kamervoorzitter Weisglas zegt het allemaal ook "geen goede gang van zaken" te vinden. De ministers knikten gedwee. Daarna liepen ze naar buiten om te melden dat er volgend jaar niet op sport zal worden bezuinigd (staatssecretaris Ross), dat de winstbelasting omlaag gaat (staatssecretaris Wijn) en dat de minima ontzien worden (minister De Geus). Maar dat vond verder niemand erg.

Heerlijk, heerlijk ritueel. Laat het altijd zo blijven.

Dus nogmaals, als het even kan, dit jaar graag een rode sticker.

7 oktober 2004

“HEB JE HET Museumplein gezien?” “Hadden ze het gras nét opgeknapt, kunnen ze wéér beginnen.”

De twee Amsterdammers lopen op de Albert Cuypmarkt, het is zaterdagmorgen rond elf uur. Nauwelijks een kilometer verderop zijn de drie vakcentrales al volop bezig het land van de dreigende ondergang te redden. Op de markt lopen degenen die besloten hebben dat dit reddingswerk hun hulp niet nodig heeft.

Kramen met stof, schoenen en kaas. Vis glimt in de najaarszon. Daaromheen cirkelen veel hoofdhoekjes en vreemde talen. Er zijn ook Nederlanders. Moeders met dochters, waar verveelde vaders achteraan slenteren, jonge mannen met sportschoolspieren, lachende meisjes met navelpiercings. Er loopt ook een gezin uit de provincie. Vader, moeder en twee kinderen dragen kleurige cnv-sjaaltjes. Het was een eind lopen vanaf het Centraal Station naar de Albert Cuyp, maar nu wordt het leuk. Het Museumplein zullen ze die dag niet zien. Hier loopt doorsnee Nederland, anno 2004.

Tussen het Concertgebouw en het Rijksmuseum is het intussen Koninginnedag geworden. De kappersbond knipt voor niets. Twee grijze hoofden worden onder handen genomen. Het was hard nodig.

Daarnaast staat een reusachtige kop van jut, waarop passanten zich mogen uitleven, want ‘de werknemer is immers altijd de kop van jut’.

FNV Bondgenoten trakteert poffertjes. De mensen staan rijen dik. Een man veegt de poedersuiker uit zijn grijze snor. De SP deelt stroopwafels uit. Verderop een provisorische kegelbaan. Op de kegels staan foto's van Balkenende en zijn ministers. Er is bier en er zijn berliner bollen.

“Mensen”, roept een actieleider vanaf het grote podium. “Mensen, ik zie een brede beweging van mensen van alle rangen en standen.”

‘Ik zie een brede

vakbeweging’

Eén van zijn ondergeschikten schrijft intussen de actie-website van de vakcentrale vol. Hij legt veel emotie in zijn woorden: “Leve

de vakbeweging! Als er één ding duidelijk is geworden op 2 oktober, dan is het wel dat de vakbeweging hartstikke levend is, anno 2004. Een club die zich gesteund weet door jong en oud.”

Emotie en overdrijving liggen dicht bij elkaar. Ik kijk om me heen en schat leeftijden. Veel demonstranten hebben kleurige FNV- en CNV-jasjes zonder mouwen; hun gezichten hebben rimpels, hun haren zijn merendeels grijs. Ondergrens: vijfenveertig, vijftig, maar een flink deel is ouder. Slechts een enkele twintiger of dertiger. Een jongen met hanenkam deelt pamfletten uit tegen het imperialisme in de wereld en vindt dat Marx het goed had gezien. Een andere – in het zwart geklede – jongere geeft folders tegen de globalisering van de economie. Daarmee moest het ook maar eens afgelopen zijn. En dan staat er nog een club die zich toelegt op het ondersteunen van “basisgerichte initiatieven gericht op maatschappijhervorming”.

Tegen half drie begeeft de massa zich weer naar het station. Moe maar voldaan, want het was druk en “hier kan toch niemand meer omheen”.

Een moeder heeft met haar dochter een bezoek gebracht aan de PC Hooftstraat. Ze vragen de kortste route naar het station. Ze willen voor de meute in de trein zitten.

In de bloemenwinkel langs de route is de zaterdaghulp van zestien bezig een boekje te schikken. Hij laat zich uitleggen dat al die mensen protesteren tegen de afschaffing van het prepensioen en dat ze er niets voor voelen langer te moeten werken.

“Als we allemaal ouder worden, zullen we ook allemaal wat langer moeten blijven werken”, zegt hij. “Dat lijkt me logisch.” En hij schuift geduldig nog een extra dahlia tussen de groene takjes.

Mijn dagen zijn geteld

TV-PRESENTATRICE ANITA WITZIER weet het al: ze wil een rode doods-kist. Maar niet zo een met van die koperen handvatten, want daar houdt ze niet van. Witzier wil gecremeerd worden; de as mag daarna “in een potje op de schoorsteen” met een foto erbij. Een andere bekende Nederlander is Henk Schiffmacher. Hij bereikte deze status door mensen van tatoeages te voorzien. Schiffmacher maakt het persoonlijk niet veel uit: begraven, cremieren, ze mogen zijn resten desnoods aan de wetenschap geven. Maar zijn vrouw wil begraven worden en hij wil graag bij haar blijven na zijn dood. Vandaar: toch maar begraven, als het zover is.

‘Doodnormaal’ heet het nieuwe tv-programma op zondagavond bij RTL-4. Komende zondag mogen zanger Gordon en journalist Pieter Storms vertellen hoe ze het gehad willen hebben als hun laatste uur

heeft geslagen. Het wordt allemaal “mede mogelijk gemaakt” door Dela uitvaartverzekeringen.

Het nieuwe is er al vanaf. Bekend Nederland is bezig het taboe rond de dood stap voor stap te slopen. André Hazes kreeg op de middenstip van de Amsterdam Arena het concert van zijn leven. Miljoenen tv-kijkers hoorden vrienden en bekenden vertellen hoe Dré als mens was geweest, wat zijn moeilijke kanten waren en dat hij zo gehecht was aan zijn bvo’tje (biertje voor onderweg). Er was gejuich en applaus toen de kist een ereronde maakte.

Oud-wielrenner Gerrie Knetemann kreeg een paar weken later een iets kleiner stadion, maar ook tot de nok toe vol. En dan was er nog Theo van Gogh.

De nieuwste trend is dat bekende Nederlanders hun eigen dood aankondigen via de krant. “Mijn dagen

zijn geteld”, zegt acteur Rudi Falkenhagen in De Telegraaf. De acteur, bekend als Snuf (“mooie parels, fijne parels”) uit de tv-series van Pipo de Clown, heeft keelkanker. De krant publiceert bijna het volledige medische dossier en meldt ook dat de 71-jarige Falkenhagen heeft besloten zich niet te laten behandelen. “Ik leef gewoon verder met een borrel en een sigaret.”

En dan is er het verhaal van actrice Josine van Dalsum (“Ik sterf binnen een jaar”), die openhartig vertelt dat ze tumoren in haar hersenen heeft. “Ik had al een tijdje last van een soort flikkering voor mijn linkeroog, ik zag steeds een diamant.” Van Dalsum (56) krijgt nu een behandeling in het Antoni van Leeuwenhoek-ziekenhuis, die haar leven nog iets kan verlengen.

“Het geeft me in totaal iets meer of iets minder dan een jaar de tijd om van iedereen afscheid te nemen (...) Ik slaap niet zo veel, want ik ga straks eeuwig slapen, dus dat vind ik een beetje zonde.” “Ik ben niet bang voor doodgaan; alleen mijn stervensweg is zo’n lange”, zegt de actrice. “Als de tumoren groeien, vallen één voor

één functies weg. Misschien word ik eerst blind, misschien kan ik eerst niet meer lopen, misschien proef ik eerst niets meer of kan ik niet meer slikken.”

De verhalen zijn menselijk en indrukwekkend, maar hoor ik het allemaal te weten? Ben ik geen voyeur als ik dit lees, want is er geen grens tussen publiek en privé?

Intussen gaat de trend voort. De volgende stap is voorspelbaar: een cameraploeg tussen de familieleden aan het sterfbed. Een *real life soap* van de laatste uren, met als daverende slotscène: heengaan voor een miljoenenpubliek. En Lieve Heer, als u het toch allemaal blijkt te regisseren, dan graag kort ná het Acht Uur Journaal.

2 december 2004

6 oktober 2005

Het komt allemaal in de krant

IK HEB LEUK nieuws. Het werkklimaat op onze redactie is geweldig. Echt fantastisch. Geloof het of niet, maar ik heb enkele redacteurs een vragenlijstje laten invullen. En wat blijkt? De organisatie loopt op rolletjes, de collega's zijn vriendelijk, de leiding is inspirerend, het salaris is in orde. Onderzoeksresultaten waarmee ik voor de dag kan komen. Wat ik ook graag doe.

En dat is nog maar één kant van het verhaal. Ik heb niet alleen een prettig werkklimaat, maar ook een heerlijke woonomgeving. Blijkt ook uit eigen onderzoek. Enkele buurtbewoners een paar vragen gesteld en u raadt het al: opnieuw prettige

conclusies. De buurt is rustig, vriendelijke mensen, nooit herrie, goede voorzieningen. Ik moet wel een heel gelukkig mens zijn. Denk niet dat met deze enquête-uitslag gemanipuleerd is. Alles is eerlijk genoteerd, precies zoals de geënquêteerden het bedoeld hebben. Het is alleen een kwestie van de juiste mensen onderwerpen. Zo koos ik collega's die hier nog maar kort werken en buurtbewoners bij wie het zweet van de verhuizing nog op het voorhoofd stond. Deze mensen hebben één ding gemeen: ze hebben de keuze voor een nieuwe werkgever of voor een nieuw huis en een nieuwe buurt nog maar net achter zich. Ze dachten lang na en gingen niet over één nacht ijs. Hun besluit kan achteraf best onverstandig blijken te zijn, maar dat zullen ze niet binnen een paar weken toegeven. Zo zijn mensen nu eenmaal.

Bovenstaande onzin is natuurlijk verzonnen, maar in de echte werkelijkheid is altijd meer

onzin dan je kunt verzinnen. Kort geleden verstuurde het ministerie van Economische Zaken een juichend persbericht: "Nederland beschikt, na Zwitserland, over het beste vestigingsklimaat voor Europese hoofdkantoren." Infrastructuur, belastingen, kantoorkosten, het is allemaal dik in orde hier, zo was de conclusie op basis van onderzoek onder "beslissers" van hoofdkantoren van bedrijven. Deze beslissers gaven ons vestigingsklimaat bijna een acht (!) als rapportcijfer. De vlag kon uit bij het ministerie van de Holland Promotie. Slagroompunten! Geen enkel hoofdkantoor wil weg uit Nederland. Sterker nog, Nederland slaagt er zelfs in Europese hoofdkantoren aan te trekken die oorspronkelijk in een ander Europees land gevestigd waren. Hiep, hiep, hiep...

Momentje. Wélke bedrijven, wélke hoofdkantoren zijn zo blij met ons? Wie zijn onderzocht? Bedrijven die hun hoofdkantoor al

lang in Nederland hebben? Nee, die waren er deze keer niet bij. Bedrijven die Nederland net verlaten hebben? Nee, die toevallig ook niet. Bedrijven dan die ons als vestigingsland op hun lijstje hadden staan, maar toch naar elders zijn uitgeweken? Nee, die waren evenmin geselecteerd. Wie dan wel? Nou gewoon, vijftien hoofdkantoren die zich allemaal nét binnen onze grenzen hebben gevestigd.

De brave enquêteurs vielen van hun stoel toen ze de beslissers van deze bedrijven hoorden zeggen dat ze onlangs een goede beslissing hadden genomen. Ze waren blij met Nederland, ze waren blij met ons. Wat een verrassing en wat een nieuws. Leuk nieuws vooral. En het kwam allemaal in de krant.

3 november 2005

Geef Zwolle de prijs

voor het jurywerk, want dat is een hels karwei geweest, zoveel klantvriendelijkheid blijkt er onder de genomineerden te zitten.

Neem Leerdam, een vriendelijk stadje in Zuid-Holland. Leerdam heeft besloten een *coördinator horeca* aan te stellen. Nu weet ik niet precies hoe het in Leerdam gaat, maar in veel gemeenten mag een horecabedrijf zijn deuren pas openen als de gemeente bereid is gebleken vier, vijf, zes of soms wel zeven verschillende vergunningen af te geven. Het is een hoop gedoe, zowel voor bedrijven als voor de gemeenten die zo'n papierwinkel bedenken.

Wat heeft Leerdam daarom bedacht? We nemen iemand in dienst die verstand heeft van horeca.

Geniaal, je moet er maar opkomen. Het initiatief van de horecacoördinator is bovendien – zo blijkt uit de voordracht – “ingebed in een visie op integraal en vraaggericht werken”. Mooi zo, Leerdam is wat mij betreft een goede kanshebber voor de bokaal.

Maar let ook even op Zwolle. De Zwolse inzending is een voorbeeld van klantvriendelijkheid dat volgens de voordracht “schittert van eenvoud”. Zwolle bedacht een oplossing voor het schrijnende vraagstuk van de kerstboomverkopers. Wie op straat in Zwolle in de decembermaand kerstbomen wil verkopen, moet een vergunning aanvragen. Dat staat in de politieverordening en moet elk jaar weer gebeuren. Maar omdat geur van dennennaalden kennelijk vergeetachtig maakt, komen kerstboomverkopers vaak pas op het laatste moment met de aanvraag voor zo'n vergunning. Met als gevolg dat gemeenteambtenaren de laatste weken van het jaar nog even keihard moeten werken. Dat kan niet de bedoeling zijn.

Wat bedacht de gemeente daarom? Afschaffen die vergunningen? Nee, te gemakkelijk. De gemeente kwam

IK WAS NOOIT dol op gemeenten. Ze sluiten hun loketten tussen de middag, ze bellen nooit terug, ze zijn op vrijdag nauwelijks bereikbaar, ze rekken het afgeven van een bouwvergunning tot het uiterste, ze stellen de meest krankzinnige welstandseisen, ze trakteren me elk jaar op een forse verhoging van de belasting, ze... Maar laat ik er over ophouden, want ik heb het verkeerd gezien. Gemeenten zijn niet traag, niet bureaucratisch en juist zeer klantvriendelijk. Excuses dus, wilde ik maar zeggen.

Groot feest deze week! Staatssecretaris Pieter van Geel (VROM) reikt een mooie prijs uit aan de gemeente die burgers en bedrijven het meest klantvriendelijk behandelt als ze een vergunning nodig hebben. Een adviesbureau dat er verstand van heeft, selecteerde vijf genomineerden. Een ongetwijfeld deskundige jury heeft mogen beoordelen wie de winnaar wordt en Van Geel mag deze week de uitslag bekend maken. Uitgangspunt van de spannende strijd is dat de winnaar het beste moet scoren op punten als 'kwaliteitsverbetering' en 'innovatie'. Blij dat ik niet ben uitgenodigd

met iets anders. De kerstboomverkopers van Zwolle zijn elk jaar zo'n beetje dezelfde mensen. En van die mensen heeft de gemeente namen en de adressen. Eén en één is twee. Dus wacht de gemeente voortaan niet meer, maar stuurt ze deze mensen elk jaar een aanvraagformulier voor een vergunning met het verzoek dit voor een bepaalde datum ingevuld terug te sturen. Een bonus voor de ambtenaar die dat bedacht. Zo hoeft geen kerstboomverkoper nog te laat te zijn met het papierwerk en zitten ook Zwolse ambtenaren op tijd aan de kerstkalkoen. “De aanvragen kunnen goed worden ingepast binnen de andere werkzaamheden en afgehandeld zonder tijdsdruk”, zo vermeldt de voordracht juichend.

Voor gemeenten die dit voorbeeld willen overnemen, hebben de deskundigen overigens nog wel een “procesmatig leerpunt”, zoals ze het zelf noemen: “In de agenda vastleggen wanneer de aanvraagformulieren moeten worden verzonden.”

Wat mij betreft mag de Cup naar Zwolle.

Met buurvrouw naar het

bordeel

MIJN BUURVROUW, ACHTERIN de vijftig, heeft sinds enkele jaren een baan. Daar is ze hartstikke blij mee. Buurvrouw rijdt elke ochtend en elke avond een busje met zeven verstandelijk gehandicapten. Ze haalt ze thuis op en brengt ze naar een instelling waar ze hun werk doen. En 's avonds omgekeerd. Personenvervoer van A naar B en terug, zullen we maar zeggen.

Voor zover ik het kan beoordelen, doet buurvrouw haar werk goed. Ik ken haar als een rustige chauffeur, dus dat zal wel snor zitten, en uit de verhalen weet ik dat haar dagelijkse passagiers dol op haar zijn. Wat wil je nog meer?

Een taxidiploma! Dat wil althans het ministerie van Verkeer en Waterstaat. Buurvrouw is volgens het ministerie namelijk taxichauffeur en iedereen die dat na 1 juni 2001 is geworden, moet vóór 1 januari 2006 het officiële taxi-examen met succes hebben afgelegd. Anders mag er niet meer gereden worden. En buurvrouw is al één keer gezakt voor het examen.

Het taxi-examen bestaat, naar goed Nederlands gebruik, uit een theorie- en een praktijkgedeelte. Het gevolg is dat ik buurvrouw regelmatig zie bladeren in een boekje, waarin alles te lezen is over de wet personenvervoer, de algemene voorwaarden voor taxivervoer, het arbeidstijdenbesluit, de eisen die aan “het voertuig” moeten worden gesteld, de tariefsoorten en meer zaken die het ministerie voor haar dagelijks werk van het grootste belang vindt.

Een ander boekje dat op de lijst staat voor het theorie-examen, geeft een overzicht van landen en hoofdsteden van heel Europa. Daarnaast staat het handzame gidsje uitvoerig stil bij de belangrijkste musea en toeristische attracties in heel Nederland, bruggen, havens, veerponten, tunnels en aquaducten. En natuurlijk bevat de leerstof ook de voornaamste natuur- en recreatiegebieden. Altijd goed om te weten dat de Grote Siep bij Mook ligt en de Binnenbedijkte Maas bij Mijnsheerenland, ook al zul je er je busje nooit naar toe laten rijden.

De theorie ging nog wel, maar buurvrouw struikelde op de praktijktest. De examinator gaf haar als opdracht vanuit een buitenwijk van Amsterdam naar een klein straatje in het centrum te rijden. Het straatje was niet toevallig gekozen; er is een tamelijk bekend borddeel gevestigd. Amsterdamse taxichauffeurs kennen het.

Probleem één: of buurvrouw de voor hoerenloper spelende examinator vooraf maar even kon vertellen wat dat ritje ongeveer zou gaan kosten. Probleem twee: het borddeel ligt in een buurt waar de meeste straten éénrichtingverkeer hebben. En dus koos buurvrouw in de zenuwen niet de “snelst mogelijke, meest efficiënte route”, zoals de exameneisen voorschrijven.

Buurvrouw zei nog dat haar verstandelijk gehandicapte passagiers haar in het algemeen niet vragen om naar een borddeel te rijden. En als ze dat wel zouden doen, zou buurvrouw een dergelijk verzoek lachend afwijzen. Het hielp niet. Gezakt was gezakt.

Buurvrouw heeft nog een paar weken om zich te verdiepen in de geheimen van de taximeter en de principes van het instaptarief, het wachtgeld en de nummers van de snelwegen in Nederland. Ze gaat waarschijnlijk nog één keer op voor het examen. Lukt het niet, dan moet ze vanaf 1 januari ander werk zoeken.

Haar dagelijkse passagiers zijn er nu al een beetje verdrietig over.

HET IS OM gek van te worden.

Je kunt als ondernemer geen spijker meer in de muur slaan of je moet iedereen tekst en uitleg geven. Waarom gebruikte u die grote hamer? Kon het niet minder? Weet u wel hoeveel geluid dat veroorzaakt? En was dat schilderijtje niet blijven hangen aan een kleiner spijkertje? Zie je wel, dat had best gegaan, dan had u veel grondstoffen en energie uitgespaard.

Het is vooral de overheid die van ondernemers openheid van zaken vraagt. Om argeloze consumenten te beschermen, schrijft u dus op potjes en blikjes nauwkeurig wat u erin stopt, zorgt u voor heldere algemene voorwaarden, maakt u eerlijke reclame en noteert u in uw jaarverslag hoe u omgaat met het milieu. En als u leiding geeft aan een beursgenoteerd bedrijf gaat u nog veel verder. U gaat over aandeelhoudersgeld en dan mag men echt alles van u weten, tot uw maandelijkse loonstrook aan toe.

De overheid vraagt transparantie, maar levert ze zélf openheid van zaken? Drie voorbeelden uit eigen ervaring, in één maand tijd.

Forum onderzocht hoe het Nederlandse kabinet ooit steun heeft kunnen geven aan de onuitvoerbare Europese richtlijn voor fijn stof. We vroegen documenten op bij het ministerie van vrom, dat over dit onderwerp gaat. Zo'n departement hoort volgens de wet binnen twee weken te antwoorden op zo'n verzoek. Twee maanden (en tientallen telefoontjes en e-mails) later nog geen antwoord. "Nog even hoor, er wordt aan gewerkt, u hoort binnenkort van ons."

Ander voorbeeld. Forum wilde weten of de gemeentelijke lasten voor bedrijven dit jaar weer zo schrikbarend stijgen als voorgaande jaren. Belastinggeld, weet u wel? We vroegen cijfers aan alle gemeenten. Geen tijd, te druk, andere

26 januari 2006

Openheid van zaken

prioriteiten, een hele stapel nette excuusbrieven. Goed, kan gebeuren, Kerst en Oud en Nieuw is voor iedereen een drukke tijd.

Maar dan is er het briefje van mr J.J. Bron, sectorhoofd der gemeente Arnhem. Hij schrijft dat zijn gemeente dit soort gegevens uitsluitend verstrekt aan een onderzoeksbureau dat in er in zijn ogen goed mee omgaat. Journalisten trekken vaak de verkeerde conclusies, zegt hij. "Het weer rechtzetten van onjuiste conclusies en aannames kostte ons (te) veel tijd", zo meldt het sectorhoofd. Openheid en transparantie in Arnhem, laat het even op u inwerken.

Ten slotte heb ik er nog eentje als particulier. Ik moet dit jaar éénderde meer betalen aan het waterschap. U weet wel: een overheidsinstantie met eigen belastingheffing, die over het polderpeil gaat. In de folder die bij de aanslag zat, stond geen uitleg, dus ik belde de informatielijn (één dubbeltje per minuut) van de Dienst Waterbeheer en Riolering.

"Mevrouw, waarom moet ik éénderde meer betalen?"

"Dat komt doordat de woz-waarde van uw huis is gestegen."

"Dat geldt voor de meeste Nederlanders. Maar de uitgaven van het waterschap, zijn die dan ook met éénderde gestegen?"

"Dat weet ik niet, onze directie stelt de tarieven vast."

"Hoe?"

"Dat weet ik niet."

"Waarom moet ik nu éénderde meer betalen?"

"Ik ga hierover niet met u in discussie."

"Dit is toch een informatielijn?"

"Ja, dat klopt."

"Dan beantwoorden jullie toch vragen?"

"U vraagt aan Albert Heijn toch ook niet hoe de prijs van koffie tot stand komt."

"Volgens mij hoeft ik aan Albert Heijn geen belasting te betalen."

Inderdaad: om gek van te worden.

9 februari 2006

Clubkleuren van het Binnenhof

ALS JE EEN politiek debat volgt waarvan de uitkomst al lang bekend is, ga je op andere dingen letten.

Boris Dittrich van D66 spreekt op televisie over Afghanistan, maar onwillekeurig valt mijn oog op zijn smetteloze overhemd, wit met een minuscuul rood streepje. Hij draagt er een donkergrijs pak overheen en onder het hemd een T-shirt.

Dat is verwarring van de laatste jaren. Vroeger was het: stropdas is pak, geen stropdas is T-shirt, trui of tuinbroek, maar tegenwoordig zijn de verschillen subtiel. Net als in de politiek zelf.

De tv neemt D66 in beeld. Bert Bakker: donkergrijs pak, wit overhemd, geen das. Blijkbaar het clubtenue, denk ik, en hoor al niet meer wat zijn baas Boris te vertellen heeft. Een shot van de Partij van de Arbeid. Op de eerste rij Wouter Bos, donker pak, wit overhemd, openstaand boordje. Dat is opvallend. Toen hij bewindsman was, droeg Wouter nog wel een das, nu niet meer.

Grappig: het kabinet vormt een eenheid: allemaal mét das. Dat geldt ook voor de ministers van D66. In de Tweede Kamer onderscheiden de mannen zich van andersdenkenden door de das naar keuze om de nek of aan de wilgen te hangen. Alsof daarover per partij afspraken zijn gemaakt. In de Kamer hoort D66 niet bij de coalitie.

SP-leider Jan Marijnissen stapt naar de microfoon. Het is niet te geloven. Donker pak, licht overhemd, géén das. Ik heb geen idee wat Jan te vertellen heeft; het lijkt een obsessie te worden. Achter hem langs gluur ik naar GroenLinks; ook daar meen ik alleen donkere pakken en witte hemden zonder das te ontwaren.

Ik gluur verder bij de PvdA en lach om mijn eigen ontdekking. Achter Wouter Bos een handvol partijgeno-

ten in een vrijwel identieke outfit. Wie heeft het uniform van de baas het beste gekopieerd? Bert Koenders komt in de buurt, maar valt (vanwege een afwijkend blauw overhemd) wat mij betreft niet in de prijzen. Ik besluit dat de jonge Diederik Samson, die een paar rijen achter baas Wouter zit, mijn nummer 1 wordt.

Dat we kuddedieren zijn, is bekend. We laten graag zien bij welke groep we horen. Op mijn middelbare school had je *soul* en *underground*. Het eerste was een strakke broek met wijde pijpen en overhemden met puntkragen. Het tweede was T-shirt met spijkerbroek. *Soul* droeg zijn boeken en schriften in een blauwe KLM-koffer (met stickers erop) en *underground* had daarvoor een legerpukkel, met teksten en symbolen vol gekladderd. Geen misverstand mogelijk: je was het een of het ander.

Maar dat was pubertijd. Maxime Verhagen (CDA) staat intussen achter een microfoon en zijn vriend Jozias van Aartsen (VVD) achter een andere. Hun outfit lijkt precies op die van de mannen van PvdA, SP, D66 en GroenLinks. Donker pak, licht overhemd, met één verschil: wél een das. Verhagen en Van Aartsen zijn het voorbeeld voor de mannen van hun fractie: allemaal dassen, niemand uitgezonderd.

Met samengeknepen ogen tuur ik naar het scherm. Nu wil ik ook precies weten hoe de verhoudingen liggen. Ik zie dassen bij de LPF, de SGP en een knalrode om de nek van Geert Wilders. Bij wie hoort de ChristenUnie? Ik meen een das te ontdekken bij André Rouvoet. Vorige week hoorde ik een ondernemer (mét das) zeggen dat hij vreest voor een compleet links kabinet na de verkiezingen van 2007. Wouter Bos heeft gezegd daar niets voor te voelen, maar dat geloof ik pas als hij weer een das draagt.

23 februari 2006

DE DOCENT (die zich trainer noemde) begon de cursus (die hij training noemde) elke dag met een vast ritueel. Hij ging op een rechte stoel zitten, legde beide handen ontspannen op de bovenbenen en keek betekenisvol de kring rond. Het hoofd een beetje scheef, de ogen verwachtingsvol, stelde hij iedereen dan de vraag: “En, hoe zit je erbij vandaag, wat kan de groep doen om jou optimaal te laten functioneren?” Voordat de eerste koffie doorkwam, had ik dus al kippenvel.

Zo ging het dagelijks tijdens deze scholing op kosten van de baas, die ik overigens wijselijk maar niet van de gang van zaken op de hoogte heb gesteld. Na afloop van de cursus was anderhalf uur ingeruimd voor de onvermijdelijke evaluatie. We mochten dan een gekleurd kiezelsteentje in de kring doorgeven en intussen vertellen wat we gevonden hadden van de training, van de trainer en van elkaar.

Na afloop van zulk gedoe, krijg ik altijd vreselijk de slappe lach. Die onderdruk ik dan meestal omdat ik weet dat veel mensen dit jaren-zestig-gezweef enorm serieus nemen. En dan heb je ruzie voordat je het weet.

Sinds het hoofd personeelszaken zich *manager human resources* is gaan noemen, is er veel veran-

derd in ondernemingen. Qua cursusaanbod voor het personeel bedoel ik. Nu vind ik dat particuliere bedrijven dat vooral zelf moeten weten. Het is mijn geld niet en iedereen heeft het recht zijn eigen geld over de balk te gooien. Iets anders wordt het als het om belastingcenten gaat.

Het weekblad *HP/De Tijd* bracht onlangs een huiveringwekkend verhaal onder de titel ‘De Haagse zweefmolen’. Daarin wordt uitgelegd dat spirituele trainers (daar heb je ze weer) en coaches de afgelopen jaren flink hebben verdiend aan ministeries, gemeenten en andere organisaties die belastinggeld uitgeven.

Personeel van het ministerie van Defensie kreeg boeddhistische zit- en loopmeditatie. Enkele honderden medewerkers van de Belastingdienst mochten zich via enneagrammen verdiepen in hun eigen persoonlijkheid en die van collega’s. Andere departementen stonden op de klantenlijst van een ‘stress management centrum’, dat zich onder andere ten doel stelt verborgen trauma’s zichtbaar te maken (“hoe kun je deze onbewuste reflex transformeren en verantwoordelijkheid nemen voor het gekwetste kind in jezelf”) en onderlinge verhoudingen in organisaties te verhelderen.

Het kan nog erger, bewijst het ministerie van VROM. Dat richtte namelijk (voor 21.500 euro) een stiltecentrum in waar ambtenaren zich even kunnen ‘onthaasten’ door hun aandacht te richten op een schaal met zeezand. Zo komen de ambtenaren tot rust, iets waarover ik uiteraard geen goedkope grappen zal maken.

Het ergste komt nog. Via een persbericht werd

Ambtenaren op zweefles

onze aandacht gevraagd voor een cursus ‘yogisch vliegen’, waarbij men zich “in de diepte van de meditatie” in lotushouding plotseling van de grond kan verheffen, wat een “opborreling van geluk” schijnt te veroorzaken. Men onderscheidt daarbij drie stadia: de eerste is hopen, de tweede is blijven hangen in de lucht, de derde is vliegen waarheen men wil. Het schijnt dat veel cursisten nog niet verder zijn gekomen dan fase één. Goh.

Het opstijgen heeft, volgens het persbericht, een belangrijke betekenis. Je kunt er de “diepste laag van de geest” mee bereiken, gedachten werkelijkheid laten worden en wensen in vervulling laten gaan. Als enkele honderden mensen in Nederland het gaan doen, dan kunnen zij ons land “onoverwinnelijk” maken, dat wil zeggen “onaantastbaar voor geweld, aanslagen of druk van buitenlandse mogendheden”.

Ik neem aan dat het ministerie van Defensie zich al heeft aangemeld.

4 mei 2006

Een brandende kwestie

NEDERLAND IS EEN mooi land. Geen probleem zo gek of ergens is een stichting die ijvert voor een oplossing en geld inzamelt. Eén van die brandende kwesties is dat veel Nederlanders nauwelijks kunnen lezen of schrijven. De *Stichting Lezen & Schrijven* heeft zich op deze uitdaging gestort.

Ik schrok van de cijfers. Nederland telt maar liefst 1,5 miljoen mensen die *laaggeletterd* zijn. Zij lezen en schrijven zo slecht dat ze niet lekker kunnen meedraaien in de maatschappij. Laat het even op u inwerken: een kleine tien (!) procent van de bevolking is dus niet in staat de bijsluiters van zijn medicijnen te lezen, een simpel formulier in te vullen, een krant of een boek te lezen of met een computer te werken. Wie dat zijn? Allemaal ouderen die bijvoorbeeld in de oorlogsjaren hun school niet hebben afgemaakt? Geen sprake van. Allemaal allochtonen die op de wachtlijst staan voor een inburgeringscursus? Nee hoor, tweederde is in Nederland geboren en getogen.

De *Stichting Lezen & Schrijven* doet goed werk. Ze heeft een stoet gerespecteerde bedrijven als grondleggers, partners, leden of donateurs, een professioneel bureau, een jaarverslag, foldermateriaal, een website. Materiaal genoeg om iedereen vertrouwd te maken met smoesjes waarmee laaggeletterden hun handicap vaak maskeren: ik ben mijn bril vergeten, ik dacht dat de afspraak morgen was, ik heb een lelijk, onleesbaar handschrift, dat werkbriefje krijg je morgen van me, ik houd niet van lezen, ik kijk liever televisie. Niet langer dralen, stuur ze allemaal naar een cursus, doe er wat aan!

Prima, zeiden veel bedrijven, we doen er wat aan! En ze bestelden bijvoorbeeld een 'startpakket' dat hen helpt het probleem aandacht te geven en informatie voor ongeletterd personeel toegankelijk te maken. Van Gansewinkel, één van de grootste particuliere vuilophalers van Europa, liet vuilniswagens rondrijden met de tekst: *Nederland telt 1,5 miljoen analfabeten; attendeer ze op hun tweede kans!*

Mooi werk van maatschappelijk betrokken ondernemingen. Vooral mee doorgaan, zou ik zeggen. Alleen vraag ik me altijd af hoe het komt dat iets een brandende kwestie is en blijft.

Dat stond vorige week in de krant. Uit onderzoek van de onderwijsinspectie blijkt dat een kwart van de leerlingen het Nederlandse basisonderwijs verlaat met een leesachterstand van tenminste twee jaar en dat 20 procent van de vmbo-leerlingen zo slecht leest dat ze met hun eigen schoolboeken niet uit de voeten kunnen. En uit ander onderzoek was al gebleken dat van de Nederlandse 15-jarigen één op de tien helemaal niet in staat is zich met lezen en schrijven te redden. Precies evenveel als onder de ouderen.

In het eigen jaarverslag meldt de *Stichting Lezen & Schrijven* dat ze zich – naast bedrijven – ook richt op andere doelgroepen, zoals leerkrachten.

U leest het goed: leerkrachten op basisscholen en in het voortgezet onderwijs. Blijkbaar is een stichting nodig om de professionele opvoeders en onderwijzers te vertellen dat wie kinderen niet goed leert lezen en schrijven hen later in problemen brengt.

Kun je een beroepsgroep nog erger beledigen? Maar niemand ervaart dat blijkbaar zo. Leve ons onderwijs!

Kijk, dat vind ik nou een brandende kwestie.

Jörgen Raymann, bent u daar?

DIT STUKJE is een oproep voor Beldien Stenberg, Klaas Wilting, Jeroen van Inkel, Michiel van Hulten, Jörgen Raymann, Gregory Sedoc en Rob Verlinden. Voor wie ze niet kent: dit zijn bekende Nederlanders. De reden voor deze oproep zal ik u uitleggen.

Op het Naardermeer drijft een woonboot van Natuurmonumenten, waarop bekende Nederlanders een etmaal mogen dobberen. Zo kunnen ze, als het meezit, kennismaken met visarenden, purperreigers, lepelaars en ring-slangen. Kleine tegenprestatie: even van al dat moois verslag doen op de website van Natuurmonumenten. Nog mooier natuurlijk is een televisieploegje meenemen. Hoeft niet, mag wel. Een verslaggever van een landelijke krant – liefst met fotograaf – is ook goed.

Het Naardermeer, zo is de mening van natuurorganisaties, dreigt “geslachtferd” te worden om een snelweg aan te leggen tussen Almere en Schiphol.

Handige strategie: bekende Nederlanders inzetten om je zin te krijgen. In het Gooi (de regio met het grootste aantal BN'ers per vierkante kilometer) hoef je ze niet eens te vragen. Wie met één vinger wijst naar deze luxe woon- en slaapregio, wie ook maar droomt van een stukje asfalt, kan de hele zwerm welgestelde tv-coryfeeën hoog in de gordijnen aantreffen.

Televisie is overdrijving. Lees wat de coryfeeën schrijven over de gevolgen van de aanleg van een snelweg. Je móet wel concluderen dat het Nederland volledig in de bol is geslagen.

Tooske en Bastiaan Ragas (wie kent ze niet?) spreken over het “onzalig volplempen” van het natuur- en recreatiegebied. Peter Rehwinkel (burgemeester van Naarden) snikt dat het Naardermeer een “strijd om zijn bestaan” voert. En dan staan Jort Kelder, Georgina Verbaan, Thijs van Leer en Roef Ragas nog op

het lijstje van gasten die ons nog gaan verrassen met hun observaties vanaf de ark. Ik kan bijna niet wachten.

Bij wijze van intermezzo wat feiten. Ten eerste (sorry Tooske) wil niemand het Naardermeer “volplempen”. Geen zinnig mens wil een weg aanleggen dóór het Naardermeer. Eén spoorweg er dwars doorheen (al sinds het einde van de negentiende eeuw) en één snelweg vlak in de buurt (de A1) is genoeg.

Wat dan wel? Almere is straks één van de grote steden en is nog altijd met één kwetsbare, overvolle wegverbinding aangesloten op Amsterdam-Zuid en Schiphol. Daarom overweegt het kabinet iets dat al veel eerder had moeten gebeuren: een verbinding maken tussen de A9 en de A6. De weg kan vele kilometers door een tunnel onder de grond lopen en in de buurt van het Naardermeer (buiten het natuurgebied) weer boven het maaiveld uitkomen.

Nog een enkel feit. Uit onderzoek blijkt dat de unieke vogels en planten géén schade zullen ondervinden en dat de grondwaterstand niet wordt verstoord. Uit onderzoek blijkt ook dat driekwart van de bewoners in de regio de bestaande files in dit gebied spuugzat is en dat ze die tunnel best zien zitten. De meeste van hen werken hard, staan veel vast in het verkeer, maar trekken publiekelijk weinig aandacht.

Almere smacht naar een fatsoenlijke verbinding met de regio Amsterdam, maar helaas voor Almere wonen er in deze stad minder bekende Nederlanders dan in Huizen, Blaricum of Naarden.

Vandaar mijn oproep aan fluitist Beldien Stenberg, ex-politieman Klaas Wilting, presentator Jeroen van Inkel, PvdA-voorzitter Michiel van Hulten, comedian Jörgen Raymann, hordeloper Gregory Sedoc en tuinman/presentator Rob Verlinden, die volgens mijn informatie wél in Almere wonen.

Geef de kakkers in het Gooi van katoen; geef Almere een stem!

KINDEREN MOETEN VANAF zestien jaar (en niet pas vanaf achttien jaar, zoals nu) kunnen stemmen voor de Tweede Kamer. Alexander Pechtold, één van de acht kandidaat-lijsttrekkers voor D66, had begin deze week weer een ideetje. Hij sprak in Nijmegen op een congres over vrouwenkiesrecht. Dat was een mooi moment voor wat publiciteit.

Met gevoel voor dramatiek zei Pechtold dat hij zich zorgen maakt over de *balans* in de samenleving. “Daar moeten we over willen praten”, zei hij. De balans! Het is Pechtold opgevallen dat de vergrijzing toeslaat. De mensen die gaan stemmen, worden gemiddeld steeds ouder.

Misschien vindt u dat een onvermijdelijk (en misschien ook wel noodzakelijk) gevolg van de vergrijzing. De minister voor de bestuurlijke vernieuwing ziet dat anders. Die wil de “generatiekloof” dichten via het kiesstelsel door de stemgerechtigde leeftijd met twee jaar te verlagen.

En waarom zouden we het niet doen, luidt het tweede argument van de minister voor de bestuurlijke vernieuwing. Waarom niet?

Waarom zouden kinderen vanaf zestien jaar niet kunnen stemmen? Ze hebben een mening over allerlei zaken, variërend van leerplicht en studiefinanciering tot drugsgebruik en TMF. Dus waarom zouden ze geen mening hebben over politiek? Tja, waarom niet?

En val de minister voor bestuurlijke vernieuwing nu even niet lastig met details. Natuurlijk weet hij best dat voor zo'n plan een wijziging van de Grondwet nodig is.

Dat betekent onder andere: een tweederde meerderheid in de Tweede Kamer. En daar bestaat toevallig geen enkele steun voor het idee. Maar dat is een kwestie van later zorg, de minister wil eerst “het maatschappelijk debat op gang brengen”.

Steun van het kabinet? Nee, Pechtold heeft het er afgelopen vrijdag tijdens de weke-

lijkse ministerraad niet over gehad. Dat is niet zijn gewoonte. Politiek is niet voor bange mensen, een minister moet zo nu en dan stevig uit de hoek durven komen. Ter wille van het maatschappelijk debat, weet u wel?

Laat ik het maar eerlijk bekennen: ik ben het roerend eens met Pechtold. Laten we het vooral doen, kinderen vanaf zestien jaar stemrecht geven. Ik heb zelf twee kinderen in die leeftijdscategorie en inderdaad: ze hebben overal een mening over.

Maar waarom pas bij zestien jaar? Als we toch bezig zijn, neem dan even een kijkje in groep acht van de basisschool. Ook daar hebben kinderen over van alles en nog wat een mening. Over de kleur van de sportschoenen van medeklasgenootjes, over de meest ‘vette’ spijkerbroek, over de leraar, maar waarschijnlijk ook wel over de leerplicht en TMF. Dus waarom niet stemmen vanaf twaalf jaar?

En waarom pas bij twaalf jaar? Wie kan praten, heeft een stem. Zes jaar is een prima ondergrens. Met die nieuwe, handige stemcomputers, hoeft bovendien niemand meer een stempotlood vast te kunnen houden, dus dat kan ook al geen enkel probleem zijn.

Jammer genoeg gaat dát de minister blijkbaar nog te ver.

Stemmen vanaf zestien jaar levert vierhonderdduizend extra stemmers op. Dat zet natuurlijk nog niet echt zoden aan de dijk.

Waarom niet nog een stapje verder gaan? Campagne voeren op het schoolplein levert leuke tv-beelden op. D66 schaft alle huiswerk af, elke dag roomijs in plaats van schoolmelk en wie het mooist kan voorlezen of poppenkast spelen, wordt minister-president of misschien wel koningin!

En het schijnt dat Alexander Pechtold heel goed poppenkast kan spelen.

De poppenkast van Pechtold

Ik heb een vriendin in Amersfoort

“NEE, U HOEFT echt niets te kopen. Ik vind het alleen leuk om het u te laten zien.” Een paar dagen in Istanbul en voor de zoveelste keer zijn we in gesprek geraakt met een verkoper van kleedjes, leer en prullaria. En voor we het weten, zitten we weer aan de mierzoete appelthee.

De man vertelt dat zijn vrouw een Nederlandse is, dat het haar tegenvalt zich aan te passen aan de Turkse samenleving, dat hij topkwaliteit jassen maakt, dat hij drie kinderen heeft, dat hij ook mooie kleden kan leveren, dat Nederland een prachtig land is, dat we die dag de laatste klant zijn en dat het geluk brengt als de laatste klant iets koopt. We gaan de deur uit met een sjaaltje en een leren riem. Breed lachend doet hij ons uitgeleide, alsof we hem van z'n hele winkelvoorraad hebben verlost: *“You're my friend, have a nice evening.”*

Is Nederland een handelsnatie? Met al die sacherijnige verkopers of wat daarvoor doorgaat? Laten ze inspiratie opdoen in het oude centrum van de stad aan de Bosporus. In sommige straten ontmoet je gemiddeld één verkoper per strekkende meter, merendeels mannen die van de handel in leer, kleedjes, waterpijpen (ja zelfs in zitplaatsen op een terras) een theaterstuk maken dat zo op de planken kan.

Stap één van het verkoopproces is aandacht trekken. Hoe spreek je een potentiële klant aan? Recht in het gezicht, zodat hij je ziet aankomen? Dat schrikt al gauw af. De echte professional houdt zich koest, wacht tot het slachtoffer voorbij loopt, om vervolgens *“I'm sorry”* te roepen. De prooi draait zich om en er is gegarandeerd oogcontact.

Dan stap twee: een babbeleronderwerp. Niet meteen over handel praten. Schrikt

ook af. Dus bijvoorbeeld vragen of je het goed heb gezien dat het slachtoffer uit Nederland, Scandinavië of Duitsland komt (meestal een risicoloze gok). Vervolgens vertellen dat je daar hebt gewoond of dat je in Amersfoort een neef, nicht of tante hebt wonen of een vriendin of ex-vriendin (“blond haar, blauwe ogen”) hebt rondlopen. Hoef niet te kloppen, want het wordt toch niet gecontroleerd.

Dan stap drie: complimenten maken over dat mooie land, het lekkere eten en die leuke mensen in Nederland. Praten over voetbal werkt vaak ook, hoewel, nu even niet. Proberen iets te zeggen in de taal van het slachtoffer. Dat mag onbeholpen, want dat vinden ze leuk. Topacteurs vragen de toerist gediensstig of deze op weg is naar deze of gene moskee of bazaar, zeggen dat ze toevallig ook die kant op moeten. Uiteraard gaat de marsroute toevallig dwars door het

winkeltje van de verkoper zélf of dat van een broer of neef.

Stap vier: heel voorzichtig het gesprek brengen op de handel waar het om gaat. Bijvoorbeeld: “Ik weet dat u geen kleed (of leren jas, waterpijp, overhemd, shirt) wilt kopen, maar stél dat u dat wel zou willen, welke vindt u dan mooi?” De stap naar “voel maar eens, wat een fijn materiaal” of “pas het eens aan” is dan niet ver. En lispel iets van “over de prijs worden we het wel eens”.

Stap vijf: niet boos worden als het allemaal voor niets blijkt te zijn; er komen vandaag meer dan genoeg kansen. De stad is vol publiek voor een volgende voorstelling.

29 juni 2006

3 augustus 2006

De gevoelde noodzaak neemt toe

“GOEDEMORGEN, MAG IK U even iets voorleggen?”

“Natuurlijk mag dat.” In een flits heb ik het telefoonnummer (regio Hilversum) op het schermpje zien passeren en weet ik dat het weer zo’n gesprek zal worden. Ik besluit opnieuw geduldig te luisteren.

Het communicatiebureau dat namens bedrijven en instellingen bemiddelt voor *free publicity* heeft deze keer een vriendelijke jongeman achter de telefoon gezet, een werkstudent vermoed ik. “Meneer, wist u dat de prioriteit en de gevoelde noodzaak van innovatie in 2006 met ruim tien procent is gestegen ten opzichte van 2005?”

“Wat zegt u?”

“Dat de *prioriteit en de gevoelde noodzaak van innovatie* met tien procent is gestegen.”

“O, is dat zo?” Ik doe maar alsof hij gewoon Nederlands spreekt en alsof ik hem begrijp. Dan gaat het voor ons beiden allemaal wat vlotter. De jongen vervolgt zijn betoog, dat hij hoorbaar op een papiertje heeft staan. De losse woorden vormen zich maar moeizaam tot zinnen. Hij vertelt dat de “effecten van de toenemende innovatiedrang” pas over vijf jaar “op landelijk economisch niveau” zichtbaar zijn.

Zijn opdrachtgever, deze keer een directeur van een adviesbureau, vindt dat er een “mentaliteitsverandering bij

het management” moet plaatsvinden en dat “pijplijnmanagement verder moet worden gestructureerd”, want “leidinggevendenden komen moeizaam onder het juk van de beursnotering en de korte termijn focus van aandeelhouders vandaan.” De opdrachtgever van de jongen wil hierop graag een toelichting geven in ons blad.

Op zo’n moment aarzel ik altijd even. Bij een slechte bui, ga ik in discussie. Bijvoorbeeld over de vraag of de jongen zelf begrijpt wat hij zegt. Of erger: of hij het eens is met wat hij zegt. Desnoods zie ik het heel anders. Ik weet dat het een nare eigenschap is, maar soms moet het gewoon even. Tot opluchting van de werkstudenten van het communicatiebureau ben ik meestal echter goed gemutst. Dan prevel ik iets van “andere prioriteiten”, “niet zo actueel op dit moment”, “past niet in de redactionele opzet van het blad” en “maar toch fijn dat u ons even op de hoogte brengt”.

Zo heb ik u – laat ik dat nu maar eens eerlijk erkennen – in de loop der jaren al veel wijsheden onthouden. Bijvoorbeeld de mening van een *adviseur human resources*, die (zo meldt een vrouwelijke werkstudent) heeft waargenomen dat het gevecht om de ICT-ers nu heel anders verloopt dan in de jaren negentig. De moderne ICT-er blijkt te vragen om “carrièreperspectief en vrij-

heid voor ontplooiing”. Blijkbaar zochten ze vroeger geen carrière of ontplooiing. De betreffende hr-adviseur is uiteraard graag bereid “aan te geven hoe werkgevers hun personeelsbeleid kunnen afstemmen op de wensen en ambities van de huidige generatie ICT-specialisten”.

Of bijvoorbeeld de mening dat Nederland een toenemende behoefte heeft aan flexibele arbeidskrachten. En niet te vergeten de stelling dat “huidige technologische ontwikkelingen, de dynamiek van de economie en de internationalisering, zorgen voor een zeer korte houdbaarheid van kennis”, waardoor “vernieuwing van kennis buiten de organisatie en/of bij de werknemers zelf komt te liggen”, hetgeen “vraagt om een andere inrichting van arbeidsprocessen”. Het zou me niet verbazen als de deskundige die deze stelling wil verdedigen ook heel goed kan adviseren over die arbeidsprocessen.

U heeft het allemaal niet gelezen het afgelopen jaar. Deze tekortkoming wilde ik met dit stukje goed maken. Inderdaad, uit een soort van “gevoelde noodzaak”. Bovendien: werkstudenten moeten ook eten.

Dronken kerels en lantaarnpalen

“Ik HOEF AL die rapporten niet te lezen”, zei ooit een wijs man. “Vertel me wie hun opdrachtgever is, en ik zeg u wat er in staat.” Het is een variant op de uitspraak van de Britse staatsman Benjamin Disraeli, die al in de negentiende eeuw zei: *There are three kind of lies: lies, damned lies and statistics.*

Vorige week publiceerde de vakcentrale FNV de resultaten van een onderzoek naar de mening van Nederlanders over de plannen voor versimpeling en versoepeling van het ontslagrecht. Plannen waarvoor de FNV, zoals bekend, weinig sympathie heeft.

Met het onderzoek zelf, dat werd uitgevoerd door het bekende TNS Nipo, is niet veel mis. Nou, één dingetje dan.

De onderzoekers vroegen 1.053 werknemers en 327 werkgevers wat ze weten van het voorstel en wat ze ervan vinden. Conclusie: ze weten weinig, maar hebben meestal wel een mening. Zo gaat het vaker, dat zijn enquêteurs wel gewend.

Nu was het logisch geweest om de ondervraagden vervolgens – zo neutraal mogelijk – iets te vertellen over de inhoud van de voorstellen en dan opnieuw naar een mening te vragen. Helaas deden de onderzoekers dat niet. In plaats van informatie te geven over de inhoud van

het voorstel, vertelden ze hoe organisaties van werkgevers en werknemers op de voorstellen *gereageerd* hebben. In bewoordingen die ongetwijfeld door het onderzoeksbureau in samspraak met de opdrachtgever zijn bedacht. Je voelt de subjectiviteit er al insluipen, maar een kniesoor die daar op let.

Dan is er echter het persbericht waarmee FNV-bestuurder Wilna Wind de onderzoeksconclusies het land in stuurt. Conclusie: zie je wel, er is geen draagvlak voor de plannen van minister Donner. Vervolgens gebruikt ze de statistieken, zoals iemand het ooit noemde, zoals dronken kerels lantaarnpalen gebruiken: niet ter verlichting, maar als stut. Een enkel citaat uit het persbericht: “De meeste Nederlanders zijn tegen het kabinetsplan voor het ontslagrecht, naarmate meer informatie wordt gegeven, neemt het aantal tegenstanders nog toe, ook onder werkgevers.” En: “Volgens driekwart van de Nederlanders en tweederde van de werkgevers is het belangrijkste gevolg van het plan dat een vast contract minder waard wordt.” Tot zover de FNV.

Even het rapport van TNS Nipo doorgenomen. Laten we eens een ander persbericht over dezelfde onderzoeksconclusies maken. Kop: *Nederlanders vinden*

ontslagvergoedingen te hoog. Tekst: “Een meerderheid van de Nederlandse werknemers (52 procent) is voor het maximeren van de ontslagvergoeding. Wat dat betreft zijn ze het eens met het kabinet. Een nog grotere meerderheid (61 procent) onderschrijft de stelling dat het in Nederland ‘erg moeilijk’ is om een werknemer te ontslaan.

Bij werkgevers liggen deze percentages nog aanzienlijk hoger (respectievelijk 60 procent en 86 procent). Werkgevers zeggen in meerderheid (60 procent) dat ze door de nieuwe regels sneller nieuw personeel zullen aannemen en dat het aantrekkelijker wordt (62 procent) om oudere werknemers aan te nemen. De meeste werkgevers (57 procent) zeggen bovendien werknemers niet eerder te zullen ontslaan dan nu het geval is.”

Een en hetzelfde onderzoek. “Ik geloof alleen de statistieken die ik zelf gemanipuleerd heb”, zei Winston Churchill ooit. Wat hij daarmee precies bedoelde, vertelde de grote staatsman later vaderlijk aan een nieuwkomer in het Britse parlement: “Als ik vraag om statistische gegevens over de kindsterfte, dan wil ik bewijzen zien waaruit blijkt dat onder mijn premierschap minder baby’s sterven dan onder al mijn voorgangers.”

Met pantoffels in de file

4 oktober 2007

IK BEN GEK. Het hoge woord moet er maar eens uit. Ergert u zich ook aan files? Dan is er ook aan u een steekje los.

Ik ben tot dit inzicht gekomen na het lezen van de Volkskrant en dan vooral de bijdragen van Marcel van Lieshout, die regelmatig schrijft over files. Deze Van Lieshout heeft een redenering die u zal verrassen.

Het aanleggen van nieuwe wegen is géén oplossing voor het fileprobleem, zegt hij bijvoorbeeld. Tot zover is nog discussie mogelijk. Het scheppen van méér ruimte op de weg lijkt mij persoonlijk op z'n minst één van de oplossingen voor een probleem dat in de kern toch vooral op *gebrek* aan ruimte neerkomt. Maar daar gaat het nu niet om, wacht even totdat u het écht originele inzicht hebt vernomen: files zijn helemaal geen probleem, ze vormen juist een weldaad voor de mensheid. Al wil die mensheid dat zelf niet altijd beseffen.

Van Lieshout zet regelmatig een boom op met vrienden uit de wereld van de verkeerskunde en de verkeerspsychologie. Het resultaat van deze kout onder gelijkgezinden deelt hij met ons via de krant. We zijn hem daarvoor dank verschuldigd. Zo laat hij ene Patrick Potgraven, die bij de file-informatiedienst werkt, juichen over het bestaan van files. Niet omdat Patrick er zijn brood mee verdient, maar vanwege de veiligheid op de weg: "Nederland heeft opvallend weinig slachtoffers op de snelweg, mede dankzij de file", zegt Patrick. Eerlijk is eerlijk, zo had ik het nog nooit bekeken, maar met deze kennis van zaken kan ik nu zelf de conclusie wel trekken dat er helemaal geen verkeersslachtoffers meer zullen zijn als iedereen gewoon thuis blijft.

Cees Wildervanck, verkeerspsycholoog, heeft een andere, niet minder originele benadering: "Een toene-

mend aantal mensen dat in het woon-werkverkeer vast komt te staan, vindt de file min of meer fijn", zegt hij. "De file is er voor de broodnodige rust, tussen het hectische werk en thuis."

Dit fenomenale inzicht in onze psyche publiceerde de Volkskrant medio vorig jaar reeds. Dat verkeersminister Camiel Eurlings het niet tot uitgangspunt van zijn beleid heeft gemaakt, is een onbegrijpelijke vergissing.

Daarom gingen Van Lieshout en zijn vriend Wildervanck vorige week nog maar eens een biertje drinken, zo stel ik mij dat voor. Het was gezellig en het werd later. Nog ééntje dan, zei Van Lieshout, terwijl hij op een bierviltje aantekening maakte van de laatste wijsheden van zijn vriend: "Voor managers is het heel goed om even niks te doen. Luister naar de radio, volg een cursus Frans in je auto, denk even aan niets. Een uur doen over een afstand die theoretisch in vijftien

minuten is te bereiken, kan wel degelijk winst opleveren."

Intussen had ook Karel Brookhuis, hoogleraar verkeerspsychologie, zich op de kruk gehesen. Ook een vriend. Juist moderne vaders hebben behoefte aan de rust van de file, lispelde hij. Zodra hij thuis komt, moet vader achter het fornuis of moeten de kinderen naar sport gebracht worden. "De ervaren filerijder zit als het ware met zijn pantoffeltjes aan in de auto. Het is zijn huiskamer, waarin je tijdens de file van alles kunt doen."

Wat ik miste was de logische aanbeveling om alle verkeerslichten in het hele land dagelijks een half uur op rood te laten, zodat naast filerijders ook andere verkeersdeelnemers aan hun broodnodige rust toekomen. Daarvoor was het waarschijnlijk al te laat geworden.

U MAAKT ER een zootje van, als u kinderen heeft. Van uw opvoeding komt helemaal niets terecht. Uw kinderen zwerven bij nacht en ontij over straat, eten ongezond en zitten zelden nuchter in de schoolbanken. Het is geen gek idee om van het huishoudbudget een professionele jeugdhulpverlener aan te stellen, voordat het te laat is.

Condooms in de snoepautomaten

Zó erg is het sinds kort in Nederland. Zeg nu niet dat het vreemd is dat je daar tot voor een jaar geleden niets over hoorde. Wees liever blij dat we nu een kabinet hebben dat, onder aanvoering van CDA en ChristenUnie, alle aandacht heeft voor de rampzalige toestanden die heersen in de Nederlandse gezinnen. In de kranten spat de daadkracht van de pagina's. Een samenvatting van alleen al de afgelopen maand.

Minister Gerda Verburg wil dat kinderen meer weten over eten en natuur. "Meer betrokkenheid legt de basis voor een gevoel van medeverantwoordelijkheid", vindt ze. Zo is het maar net! In het kader van een "regeling draagvlak natuur" (kosten: 2,5 miljoen euro) komt er speciale aandacht voor jongeren, er komen stageplaatsen 'in het groen', smaaklessen op basisscholen en meer mooie dingen. Rekenen en taal hebben even wat minder prioriteit. Terecht!

Gerda's collega Guusje ter Horst heeft een ander plan. Ze gaat samen met tien gemeenten in West-Friesland het zuipen van jongeren in deze regio aanpakken. Vrijwel dagelijks liggen daar blijkbaar hele hordes laveloos in de goot.

Geen opvoeding, zegt u? Het lijkt wel alsof de jongeren in West-Friesland niet eens ouders hebben. Aan de slag dus!

Er was meer nieuws in november. Het kabinet maakte bekend dat vanaf 2011 alle leerlingen in het voortgezet onderwijs een verplichte maatschappelijke stage van 72 uur moeten volgen. Alle gemeenten krijgen bovendien van overheidswege een Centrum voor Jeugd en Gezin, grote steden krijgen er zelfs een paar. Een "landelijk dekkend netwerk" moet ervoor zorgen dat geen probleemgeval meer ontsnapt.

Gelukkig blijft het daar niet bij. Gemeenten krijgen meer bevoegdheden om alcoholmisbruik tegen te gaan. De ministers Ernst Hirsch Ballin en André Rouvoet maakten bovendien officieel bekend dat ze kinderen beter gaan beschermen "tegen ouders die hun kind niet gezond en evenwichtig opvoeden". Wat we moeten verstaan onder gezond en evenwichtig, is uiteraard ter beoordeling van de Staat.

Nu het kabinet zo lekker bezig is, ontstaan ook elders goede ideeën. Hoorn haalde de krant met het bericht dat de gemeenteraad ervoor wil zorgen dat kinderen meer groente en fruit gaan eten. "In de gemeenteraadsvergadering van 20 november is hiertoe bij motie opgeroepen", meldt het persbericht trots.

Tofik Dibi, het jeugdige Tweede-Kamerlid voor GroenLinks, had in de Tweede Kamer nog een paar slimme ideeetjes. Om overgewicht onder de jeugd tegen te gaan, moeten scholen hun snoepautomaten vervangen door machines die condooms verstrekken, zei hij. En kinderen moeten vanaf 12 jaar de kinderbijslag op hun eigen rekening gestort krijgen. Zo leren ze met geld omgaan. "Het zal heus wel eens een keer fout gaan, maar daar leren ze alleen maar van." Het CDA besloot tijdens het laatste congres dat er een 'nationaal opvoedingsdebat' moest komen.

Prima idee. Het eerste agendapunt voor dat debat heb ik al: waar bemoeit de overheid zich eigenlijk voortdurend mee?

17 januari 2008

Knuffelen met dieren

MET DE PARTIJ voor de Dieren hebben we een wereldprimeur. We hebben ook dierenambulances. Er wonen hier mensen die een huismus met een mank pootje naar de dierenarts brengen om het te laten spalken. Bij ons kunnen honden, katten en konijnen een mooie begrafenis krijgen en een bijbehorend grafmonument. Van mij geen verkeerd woord over dit knuffelen met dieren. Ik wil alleen zeggen dat de meeste wereldburgers ons voor gek zouden verslijten als we het ze zouden vertellen.

Vorige week in het nieuws. Op Curaçao plofte een dolfijn per ongeluk op drie toeristen, die tegen betaling bij het dier in het water mochten zijn. Toeristen licht gewond, dolfijn ongedeerd. Het gebeurde tijdens een show. Een dolfijnentrainster uit Harderwijk verklaarde naar eer en geweten geen idee te hebben hoe dit had kunnen gebeuren ("daarvoor moet ik veel meer weten over de omstandigheden ter plaatse"). Marianne Thieme van de Partij voor de Dieren was er ook niet geweest, maar kon er wel iets over zeggen. Thieme is namelijk politica. Ze bleek verrassend veel te weten van de psyche van dolfijnen. "Omdat ze altijd een lach op hun gezicht hebben, denken mensen dat dolfijnen blijde, gelukkige dieren zijn, maar zo is het niet. Dit is geen ongelukje of een verkeerde inschatting, maar een signaal dat de dolfijnen zich daar niet senang voelen." Ze werd niet tegengesproken en trok meteen maar de

conclusie dat de dolfijn in Curaçao oververmoeid en gestresst was geweest. Stoppen dus met die dolfijnen-shows en meteen ook maar dat dolfinarium in Harderwijk sluiten.

Tot zover kun je er nog om lachen. Maar soms wordt het ernst met de Nederlandse dierenknuffelaars. Zo werd vorige week bekend dat de grootste investeerder van een nog te bouwen bedrijvenpark in Limburg zich uit het project heeft teruggetrokken na intimidaties door 'dierenbevrijders'. De actievoerders zijn er tegen dat er mogelijk dierproeven gehouden zullen worden en versierden de huizen van enkele betrokkenen met dreigementen. De Limburgse investeerder hield het voor gezien.

Dit soort acties is de laatste jaren niet ongewoon, concludeerde de veiligheidsdienst AIVD vorig jaar al. Ze worden harder en richten zich ook steeds meer tegen individuen (en hun gezinnen) die op de een of andere manier bij dierproeven betrokken zijn.

Houd even voor ogen dat we het hier nog steeds over Nederland hebben. Een land waar dierproeven voornamelijk gehouden worden om nieuwe geneesmiddelen te testen (wat dan ook wettelijk is voorgeschreven), waar commissies beoordelen of zulke proeven in bepaalde omstandigheden inderdaad gerechtvaardigd zijn en

waar er bovendien – bovenop Europese regelgeving – veel extra eisen aan gesteld worden. Wist u dat hier voor elk proefdier een zogeheten 'welzijnsdagboek' wordt bijgehouden, dat door de Voedsel- en Warenautoriteit wordt gecontroleerd. Jazeker, een dagboek waarin precies beschreven staat wat het laboratorium van dag tot dag heeft gedaan om het welzijn van het proefdier te "optimaliseren". Dat we ook daarmee uniek in de wereld zijn, zal niemand meer verbazen.

Desondanks roept dierenextremisme, zoals laatst in Limburg, bij de Nederlandse dierenknuffelaars vaak dubbelhartige reacties op. Lees wat Marianne Thieme op haar website schrijft: "Hoewel wij de verontwaardiging van deze groep activisten over het massale dierenleed wel kunnen begrijpen, betreuren wij hun handelwijze". Proef het subtiele woordgebruik: niet *veroordelen* maar *betreuren*.

Het heeft iets van: jammer jongens, goed bedoeld, maar volgende keer toch wat voorzichtiger zijn.

Een dekentje op de stang

MIJN OPA WOONDE in Drenthe. Als jongetje uit de grote stad ging ik altijd graag bij hem logeren. Er was in Drenthe veel ruimte en er waren veel vriendjes om mee te voetballen. Als ik bij mijn opa logeerde, gingen we er samen ook vaak op uit. Naar de hertenkamp of naar het stukje

land waarop hij zijn eigen groenten verbouwde. We gingen dan altijd op de fiets, dat wil zeggen op *zijn* fiets. Opa had een grote zwarte herenfiets. De karbies hing aan het stuur en ik mocht schuin op de stang zitten, op een zacht moltondekentje dat oma er omheen had gebonden.

Geen stepjes, geen zitje, geen gordeltje. Het was misschien niet de veiligste manier om een kleuter te vervoeren, maar ik wist dat mijn opa heel voorzichtig met me was. Ik was namelijk zijn liefste kleinkind. Zo deed hij het althans voorkomen. De vergrijzing heeft niet alleen na-

delen, las ik laatst. Ze heeft in elk geval één groot voordeel: elke nieuwe generatie heeft een grotere kans op levende grootouders. Dat is logisch, want wie nu geboren wordt, leeft gemiddeld zeven jaren langer dan wie in de jaren vijftig geboren is. Was het vroeger niet de gewoonte

dat opoe en opa hun kleinkinderen zagen opgroeien, tegenwoordig is dat vrij normaal. Dat kán een groot voorrecht zijn als je een beetje aardige grootouders hebt. Eén en één is twee. Er zijn steeds meer gezonde ouderen én jongeren moeten meer werken in de jaren dat hun kinderen opgroeien. Logisch dat oma en opa nogal eens moeten oppassen. Ik zie dat om me heen gebeuren.

Maar het Nederland van de 21ste eeuw is niet meer het Nederland van de jaren zestig, toen ik met mijn opa door Drenthe fietste. Tegenwoordig kun je een geldelijke bijdrage krijgen in de kosten van kinderopvang. Dat geld kan bij een kinderdagverblijf worden besteed, maar via een gastouderbureau ook naar opa en oma worden doorgesluisd. Dat gaat echter zomaar niet, zegt staatssecretaris Sharon Dijksma. Ze wil dat er kwaliteitseisen komen voor gastouders. Kwaliteitseisen, ook voor opa's en oma's dus. Anders wordt het een rommeltje.

En dat kwaliteitskeurmerk komt er nu dus. Een mevrouw van gastouderbureau Harlekijn mocht vorige

week op de radio vertellen dat opa en oma best mogen oppassen, maar dat ze dan wel even eerst een 'verklaring omtrent het gedrag' op het gemeentehuis moeten opvragen. "Het is moeilijk om met je eigen ouders het gesprek aan te gaan over dit soort onderwerpen", zei de mevrouw van Harlekijn op het begripvolle toontje dat we kennen van peda-goochelaars. Niet erg, want voor zulke gesprekken heb je *professionals*.

"Ook opa's en oma's hebben namelijk een *stukje* begeleiding en een *stukje* scholing nodig." Het Harlekijntje zou ook langskomen om te controleren of de stopcontacten op de goede hoogte zitten, of de schoonmaakmiddelen goed verstopt zijn en of het snoer van de waterkoker wel te vertrouwen is. Ik zie dat voor me: "Mam, ik bel maar even. Als ik Joyce morgen bij je kom brengen, kan ik dan meteen je bewijs van goed gedrag meenemen?"

Mijn opa met de grote, zwarte fiets en het moltondekentje had het kwaliteitskeurmerk nooit gekregen. Gelukkig heeft hij het allemaal niet geweten.

WE HEBBEN EEN kabinet dat zich graag bemoeit met ons persoonlijk leven. We moeten niet roken, niet teveel drinken, goed op onze kinderen passen en naar de juiste televisieprogramma's kijken.

Naast irritant blijkt deze chronische bemoeizucht ook ernstig besmettelijk. Van het gemeentebestuur van Amstelveen – waar mijn huis staat – kreeg ik een brief, getekend door de wethouder van Onderwijs, Jeugd en Zorg, mevrouw Yeter Tan. Een mooie naam en een mooie brief.

Mevrouw Tan maakt mij en mijn huisgenoten erop attent dat het op 14 februari *Amstelveense Burendag* is. Ik wist dat nog niet.

Nu moet u weten dat ik aardige burens heb. We gaan er regelmatig op de koffie, we brengen een cadeautje op hun verjaardag en we letten op elkanders spullen. Toch stond de Amstelveense Burendag niet in mijn agenda.

Ten onrechte, vindt mijn college van burgemeester en wethouders. Dat heeft, volgens de brief, namelijk besloten “de komende jaren ruime aandacht” te gaan besteden aan “het vergroten van de maatschappelijke betrokkenheid”.

Impliciete boodschap: Amstelveners zijn te weinig maatschappelijk betrokken. Hoe het college tot dit geestverruimende inzicht gekomen is, wordt niet duidelijk, maar beleid is al in aantocht: “Het college vindt het bijzonder belangrijk dat wij als Amstelveners meer oog voor elkaar krijgen, meer met elkaar ondernemen en meer voor elkaar willen betekenen.” Het is natuurlijk een beetje apart dat zo'n oproep tot meer persoonlijke aandacht begint met het onpersoonlijke “Aan de bewoners van dit adres”, maar een kniesoor die daarop let. “Vanuit die gedachte”, zo reutelt de wethouder-met-de-mooie-naam verder, “heeft het college 2008 uitgeroepen tot het Jaar van de Glimlach.” Ook deze vondst – ongetwijfeld van een veel te duur betaald communicatieadviesbureau – had ik gemist, evenals het daartoe strekkende besluit van de gemeenteraad. “De glimlach staat voor kleine gebeurtenissen met maatschappelijke betrokkenheid die net het toefje slagroom zijn op het samenleven in Amstelveen.”

Een toefje slagroom op het samenleven. De goedbedoelde emoties worden de briefschrijver teveel en ze verslikt zich in haar eigen beeldspraak. Inmiddels zijn we halverwege het epistel en wordt onthuld dat de Amstelveense Burendag naadloos past in het *Jaar van de Glimlach*. Eerlijk is eerlijk, dat is een wonderbaarlijk mooi toeval.

Waar gaat het om? “Het gaat erom dat we even stilstaan bij de mensen in onze directe nabijheid, onze burens, en die verrassen als we vinden dat het fantastische burens zijn. Of gewoon aardige burens. Of attente burens.”

En dan wordt er actie gevraagd. “Ik nodig u uit om na te gaan wie van uw burens u zou willen verrassen”, schrijft de wethouder. “Vertel het me (...) en het gemeentebestuur stuurt hen dan de speciale Glimlachkalender.”

Kijk eens aan, de Glimlachkalender van de gemeente! Altijd al willen hebben. Dan vergeet je vanzelf dat je bij die gemeente te lang op een vergunning of een paspoort moet wachten, dat het plantsoen slecht wordt onderhouden en dat er aan veel te veel gemeentelijke loketten veel te veel sacherijnige ambtenaren zitten. Een glimlachkalender maakt alles goed. Maar daar zal de wethouder het niet bij laten: “Bij de tien meest bijzondere burens zal ik zelf langs gaan om samen met u van onze waardering te laten blijken.”

Met de wethouder op bezoek bij de burens.

Ik vind mijn burens écht aardig, dus heb ik hun naam maar niet doorgegeven aan de wethouder.

14 februari 2008

Het Jaar van de Glimlach

13 maart 2008

EIND NOVEMBER 2007. Ferry Mingelen meldt dat Geert Wilders een film maakt over de Koran. “Alle alarmbellen zijn gaan rinkelen”, zegt hij. “De autoriteiten vrezen dat de moslimgemeenschap heftig zal reageren.”

Het startsein voor een hype. Een collega van Nova duwt meteen de ene politicus na de andere een microfoon onder de neus. De politici begrijpen de bedoeling en tonen zich bezorgd dan wel verontrust. “De emoties zullen hoog oplopen”, zegt SGP-Kamerlid Bas van der Vlies. “Dat is een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid.”

Nova brengt de aankondiging van de film eind november als nieuws. Maar wat is het nieuws? Met de film zal Wilders bevolkingsgroepen beledigen, maar dat had hij eerder al heel grondig gedaan. Als je de Koran net als *Mein Kampf* wilt verbieden, als je de islam een misdadige en gewelddadige cultuur hebt genoemd en als je moslims als aanhangers van de ideologie van het kwaad in de hoek hebt gezet, kun je dan nog verder gaan? Nieuw is deze keer dus alleen de vorm: een film. En aan die vorm kleefde de emotie van de moord op Theo van Gogh. Meer is het niet.

“Een rubriek als Nova moet zich steeds de vraag stellen naar de journalistieke relevantie”, schrijft de hoofdredacteur op zijn eigen website in een stuk over Geert Wilders. “Kijkcijfers en scoringsdrift mogen geen rol spelen. Afstand nemen, is het parool.” In de weken die volgden maakte Nova nog dertien keer een item over Wilders, waarvan negen keer over de film met onbekende inhoud.

Ons werk is slechts een reflectie van de werkelijkheid, zeggen journalisten. Wat ze er niet bij zeggen, is dat het soms andersom is. De werkelijkheid wordt gecreëerd.

Zo gaat het bijvoorbeeld half januari. Over Wilders' film valt dan nog steeds niets te melden. Wel heeft iedereen die ongerust zou kunnen zijn dat ook via de media laten weten. Elke moslimextremist die niet blind en doof tegelijk is, weet nu dat er in Nederland iets aan de hand is.

Een verstandig mens zei ooit dat een inktvlek niet verdwijnt als je erin wrijft, maar dat hij dan juist groter wordt. Maar dat was een verstandig mens.

In de hype breekt de volgende fase aan: hoe gaat Nederland om met de risico's die optreden als de film wordt vertoond? Zitten de autoriteiten niet te slapen? Vrijwel tegelijkertijd publiceren het Financieele Dagblad, het AD en de regionale kranten aangesloten bij de GPD het resultaat van een belronde langs autoriteiten. Ze hebben weinig te melden,

maar zoals het autoriteiten betaamt, zijn ze natuurlijk alert. Dus vinden ze hun vaak nietszeggende woorden terug in opge-

wonden stukjes. “Als er kans is op onrust, bekijken we wat er leeft”, zegt de Rotterdamse burgemeester Opstelten. “Net als bij andere evenementen en gebeurtenissen houden we de stad goed in de gaten”, zegt iemand namens zijn Amsterdamse collega Cohen.

We houden de stad in de gaten luidt de kop in de krant.

Stelt Nederland zich in op rellen, vraagt een andere stukjesschrijver. “Het zou naïef zijn als we ons niet voorbereiden”, meldt een politiecommissaris. *Land bereidt zich voor op 'uur W'* staat er boven het stukje.

Het is nu half maart en de hype lijkt op zijn hoogtepunt. Laten we hopen (of bidden tot een god naar keuze) dat over twee weken de afloop meevalt. Aan de media hebben we dat dan in elk geval niet te danken.

Wrijven in een inktvlek

10 april 2008

NEDERLAND HEEFT EEN reputatie als het gaat om sportboycots. In 1956 besloot het Nederlands Olympisch Comité op het laatste moment niet naar de Olympische Spelen van Melbourne te gaan. De Russische inval in Hongarije eerder dat jaar, was aanleiding om de sporters thuis te houden. Het vliegticket moesten ze aangetekend terugsturen, de Olympische sportsokken mochten ze houden. Nederland wilde niet in verlegenheid gebracht worden te moeten buigen voor de rode vlag van de Sovjet-Unie.

Een principiële actie, waarvan de invloed op de geopolitieke verhoudingen overigens tamelijk beperkt is gebleven. We hadden ook maar weinig vrienden. Onze actie werd alleen gevolgd door Zwitserland en door Spanje, dat in die tijd zelf nog een spijkerharde dictatuur was. Tegenstanders van generaal Franco werden er nog regelmatig met de middeleeuwse wurgpaal naar een betere wereld geholpen.

Ja, het was een mooi clubje met principes in 1956.

Het gekke was bovendien dat de Hongaarse sporters, de échte slachtoffers van de Russen, wel gewoon meededen in Melbourne. Zij gingen op het wereldtoneel liever de strijd aan dan weg te blijven. Het Hongaarse waterpoloteam werd Olympisch kampioen en boekte in de finale een glansrijke 4-0 overwinning op het Russische. Het was een wedstrijd waarin overigens meer onder water werd gevochten dan dat er waterpolo werd gespeeld.

Dat was 1956. Zelf kan ik me uit latere jaren, zo eind jaren zestig, ijshockeywedstrijden herinneren tussen het toenmalige Tsjecho-Slowakije en de toenmalige Sovjet-Unie. Het was nadat de Praagse Lente van de milde socialist Alexander Dubcek door de grote communistische broer liefdevol was gesmoord. Geweldige spektakelstukken waren die wedstrijden. Je wist dat er veel meer dan sportief prestige op het spel stond. En als het Tsjechische team won, dan gaf dat toch een lekker gevoel.

Wat leren we hieruit?

Ten eerste dat topsport en politiek natuurlijk alles met elkaar te maken hebben. De Fransman Pierre de Coubertin bedacht eind negentiende eeuw de moderne Olympische Spelen. Hij vond dat Franse jongeren in

die tijd veel te vadsig waren. Door ze meer te laten sporten, werden ze betere soldaten, die ook meer succes konden hebben in de eeuwige strijd tegen aartsrivaal Duitsland. Hoezo verbroedering van alle volkeren en continenten?

Wat je ook kunt leren, is dat sportboycots vaak niet worden beoordeeld op effectiviteit, maar meer op hun vermogen het geweten gerust te stellen van degene die tot zo'n boycot besluit of oproept.

Neem China. Moeten we er in augustus naar toe of niet? Een groep luidruchtige cabaretiers vindt van niet. Anderen zeggen dat we in elk geval een gebaar moeten maken door de openingsceremonie te boycotten. Totdat het Olympische vuur in Peking brandt, zal de discussie hierover voortduren, zeker zolang de Chinezen zelf in Tibet enthousiast olie op een ander vuur blijven gooien.

Maar als we verder kijken dan ons eigen schone geweten, wie maakt dan even de echte analyse van het effect van een boycot van China? Een land met meer dan een miljard inwoners, dat zich na vele eeuwen pas de laatste twintig jaar heel geleidelijk losmaakt uit een grotendeels zelf gekozen isolement.

Zou het écht helpen, een sportboycot van China? Ik denk het niet.

Misschien is het nog wel slimmer die Chinezen voor eens en voor altijd te verslaan met pingpongen.

De
sportsokken
mochten ze
houden

Gidsen naar de subsidiepotten

24 april 2008

ALS JE MAAR lang genoeg wordt ondergedompeld in de gekkigheid, ga je

die gekkigheid vanzelf gewoon vinden.

'Gidsen naar de subsidiepotten' is de kop boven een artikel in het blad van de VNG, de belangenvereniging van gemeenten. Het beschrijft een bloeiende bedrijfstak, waarin belastinggeld van het ene bureau naar het andere wordt geschoven.

Enige basiskennis vooraf. Een overheid die subsidies verstrekt, pompt geld rond. Het belastinggeld wordt bij de ene burger opgehaald en aan de andere burger als subsidie uitgedeeld. Op die manier stimuleert de overheid dingen die ze belangrijk vindt en waarvan ze veronderstelt dat die zonder subsidie niet zullen gebeuren. Omdat de overheid graag zonnepanelen wil, wordt het plaatsen van zonnepanelen gesubsidieerd. Anders vinden burgers zonnepanelen te duur.

Dat bij het subsidiëren geld over de balk wordt gegooid (omdat ambtenaren nodig zijn om subsidieregels te bedenken en uit te voeren, en

om belastinggeld te incasseren en weer uit te delen) nemen we op de koop toe. Het gaat om een goed doel.

Nu een stap verder. Vaak komen niet alleen burgers of bedrijven, maar ook overheidsinstanties zélf in aanmerking voor subsidies. Ze krijgen die dan van andere overheidsinstanties. Bijvoorbeeld gemeenten die subsidies krijgen van provincies, van het Rijk of van de Europese Unie.

Dat is al een beetje raar. Met geld over de balk gooien gaat het dan twee keer zo hard. Bij de ene overheidsinstantie zijn ambtenaren nodig om (belastingen) te incasseren en (subsidies) uit te delen, de andere overheidsinstantie heeft ambtenaren die subsidiepotten zoeken en leeg lurken. En dan moet het geld op een of andere manier natuurlijk weer naar de burger. Onder aftrek van de kosten van iedere ambtenaar die er intussen op één of andere manier bij betrokken is geweest, inmiddels een heel bataljon.

Zonder enig cynisme, want al jaren ondergedompeld in de gekkigheid, schetst de redactie van het 'VNG Magazine' het bestaan van deze schitterende bedrijfstak.

Zo wordt ons geleerd dat in veel gemeenten 'subsidiecoördinatoren' werken. Dat wil zeggen: ambtenaren die zoveel mogelijk subsidiegeld voor hun gemeente binnen harken.

Manja van der Zee is zelfs subsidieconsultant, een dienstbetrekking waarvan ik het bestaan niet durfde te vermoeden. Zij mag vertellen

"dat er voor veel gemeenten nog een braakliggend terrein is van onontdekte subsidies". Dankzij Van der Zee heeft de gemeente Winschoten sinds kort een 'subsidieprotocol' en samen met Reiderland en Scheemda bovendien een 'position paper' met de onvermijdelijke strategische visie op dit gebied.

Hans Migchelbrink, subsidiecoördinator in de gemeente Hardenberg, hakt al wat langer met het bijltje. "Al snel werd mij duidelijk dat voor het waarmaken van de *subsidieambitie* meer nodig is dan alleen het aanstellen van een coördinator", zegt hij. Hij wil in zijn gemeente vooral ook "een solide draagvlak voor subsidieverwerving" creëren. "Belangrijk is dat bestuur en management het belang blijven uitdragen." En Migchelbrink doet ook aan 'afstemming', zoals koffiedrinken met collega's wordt genoemd. Mede dankzij hem hebben naast Hardenberg inmiddels ook de nabijgelegen gemeenten Zwolle, Hengelo, Raalte, Deventer en Steenwijkerland een subsidiecoördinator. Samen vormen de zes ambtenaren het *intergemeentelijk overleg subsidiecoördinatoren*.

"Ik weet zeker dat dit aantal verder groeit", juicht Migchelbrink. "Door de krachten te bundelen, zijn we in staat het traject van subsidieverwerving voor projecten nog efficiënter te maken." Nóg efficiënter? Petje af! Mede namens de belastingbetaler.

ZO'N VIJFTIEN JAAR na de oorlog ben ik geboren. Het was een tijd dat de bezettingsjaren nog leefden. Net als trouwens de mensen die de oorlog hadden meegemaakt.

Mijn vader was anderhalf jaar ondergedoken geweest op het Friese platteland. Zo ontkwam hij aan tewerkstelling in Duitsland. Hij vertelde er vaak over, vooral naarmate hij ouder werd. Over de jongenstranen toen de Duitsers – vlak voor de bevrijding – opnieuw de hele omgeving uitkamd in een laatste jacht op joden en onderduikers. Hij heeft er een levenslange afkeer van Duitsers en hun taal aan overgehouden.

De dodenherdenking is voor mij die van de Waalsdorpervlakte, waar het altijd waait. Een soldaat blaast zijn trompet, een ander brengt een zware klok met een ruw touw in beweging. De Waalsdorpervlakte was nog op de publieke omroep, want we hadden niet anders.

Er heerste toen nerveuze spanning op 4 mei. Kriebels in je buik. Het land stond stil als de straatlantaarns aangingen. Mannen stapten van hun fiets. Auto's werden aan de kant gezet. Met samengeknepen lippen dachten we hardnekkig aan mensen die doodgeschoten of vergast werden. Dat de meester van de zesde klas bijna dagelijks voorlas uit het oorlogsboek 'Reis door de Nacht' van Anne de Vries hielp een beetje.

Dodenherdenking 2008. Laat automobilisten vooral veilig herdenken, was vorige week de oproep van de zorgzame overheid. "Weggebruikers kunnen onderweg meedoen door tijdig de auto stil te zetten op een parkeerplaats", aldus het ministerie van Verkeer en Waterstaat. "Het is niet veilig om op de vluchtstrook te stoppen."

Verder liet het ministerie weten dat op de elektronische informatieborden boven de snelweg de boodschap "Herdenken? Zoek een parkeerplaats, niet op de vluchtstrook" te zien zal zijn. Tenzij er natuurlijk files

staan, want "file-informatie gaat altijd voor". Vanzelfsprekend, het is wel 2008.

Zondagavond, de nationale dodenherdenking in Amsterdam. Om me heen staan gezinnen met kinderen, merendeels van buiten de stad. "Hé, zie je die man daar, dat is een bekende acteur. Uit welke film ook weer?"

Een dagje Amsterdam wordt afgesloten met een bezoek aan de Dam, waar twee grote tv-schermen staan opgesteld. Zodra de camera's het publiek in beeld brengt, gaan honderden mensen zwaaien. En als de koningin in de buurt is, gaan even zovele mobiele telefoons omhoog, om straks thuis te kunnen bekijken wat 'live' werd gemist.

Een man beklimt het spreekgestoelte en vertelt – ook voor de toeristen – wat de bedoeling is. We herdenken niet meer alleen de slachtoffers van de jaren '40-'45. Nee, het gaat om "alle burgers en militairen die in het Koninkrijk der Nederlanden of waar ook ter wereld zijn omgekomen sinds het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog, in oorlogssituaties en bij vredesoperaties".

Ik kauw op die woorden. Ook de politionele acties in Indonesië zijn dus aan de orde, en misschien zelfs wel een enkele huurling in de Balkan. En niet alleen Nederlanders, maar "alle burgers en militairen". Het ijs wordt dun, denk ik. Zou dit nu typerend zijn voor politiek correct Nederland? Laten we dan met Kerst ook meteen de geboorte van Boeddha en Mohammed vieren, schiet het onwillekeurig door me heen.

Het wordt twee minuten stil op de Dam. Indrukwekkend, maar wel 2008. Ik denk niet aan 'Reis door de Nacht'. Verhalen van mijn vader komen ook niet meer boven. Iets anders spookt door mijn hoofd. Heb ik mijn mobiele telefoon écht wel uitgezet?

9 mei 2008

Herdenken?

Doe het veilig!

22 mei 2008

Lichtmasten met sigarenbandjes

WAT IS ER aan de hand met de mensen in het land? Ze hebben geen vertrouwen meer in traditionele politieke middenpartijen. VVD, CDA en PvdA zouden bij verkiezingen samen niet eens meer een meerderheid halen.

In een praatprogramma mocht Alexander Rinnooy Kan, aangekondigd als de machtigste man van

Nederland, er vorige week een paar verstandige dingen over zeggen. Eén van de problemen, zei Rinnooy Kan, is dat de overheid de mensen niet levert wat ze van een overheid mogen verwachten. Fatsoenlijk onderwijs, wegen waarop je kunt doorrijden, dat soort dingen.

Hij heeft gelijk, dacht ik, toen ik de volgende dag in de file stond op de A12. Het was tussen Den Haag en Utrecht, midden op de vrijdagmiddag, en de autoradio was ook nog eens stuk. Wat kun je anders doen dan nadenken en rondkijken?

Ik zag iets vreemds aan een lichtmast in de middenberm. Op twee, drie meter boven de grond was een gekleurde plastic band bevestigd. Een ding met een

breedte van zo'n dertig, veertig centimeter. Het had vier kleuren, van bovenaf: een baan rood, een baan paars, dan lichtgroen en dan donkergroen. Ik moest denken aan de sigarenbandjes die ik heel, heel lang geleden spaarde. Zou dat album nog ergens op zolder liggen?

Het verkeer mocht weer tien, twintig meter rijden. Hé, kijk nou, aan de volgende lichtmast nog zo'n sigarenbandje. Precies hetzelfde. En verderop nog één. Zover als ik kon kijken, tot ver voorbij de volgende matrixborden, die nog meer file beloofden, overal sigarenbandjes. Steeds dezelfde kleuren: rood, paars, lichtgroen, donkergroen. Ze blijken aan elke lichtmast te zitten langs de hele A12. Ik had ze niet eerder gezien.

Logisch, zo blijkt achteraf, want de kleurige sigarenbandjes zijn nog maar net aangebracht. Om precies te zijn twee weken geleden werd de laatste van de in totaal 1.650 kleurrijke stroken bevestigd. Het is een idee van drie ministeries: Verkeer en Waterstaat, VROM en Landbouw. "Op deze manier worden gebruikers van de rijksweg tussen Den Haag en de Duitse grens speels gewezen op het landschap dat zij doorsnijden", stond in de krant.

Het aanbrengen van de

sigarenbandjes heeft 120.000 euro gekost, maar dan heb je ook wat. Voor dat geld mag de A12 de 'regenboogroute' genoemd worden, want de A12 is volgens de ministeries "een samenhangende weg door een palet van karakteristieke gebieden". Zo had ik het op vrijdagmiddag in de file nog niet bekeken.

Rood staat voor stad, paars voor wonen, lichtgroen voor weiland en donkergroen voor bos. "De kleurenbanden zijn een simpele en eenvoudige manier om de weg herkenbaar en samenhangend te maken." Reuze praktisch. "Schat, ik ben wat later thuis, want ik sta vast op de regenboogroute."

Maar dat blijkt niet het enige doel, zo reutelen de ministeries verder. "De regenboogbanden zijn ook een symbool van de nieuwe werkwijze van Rijkswaterstaat. Samen met andere overheden werken we aan het verbeteren van de kwaliteit van weg en omgeving." Dat is natuurlijk een hele geruststelling.

Als niemand ze tegenhoudt, gaan de drie ministeries meer snelwegen onderhanden nemen. Ik las over de A2, de A4 en de A27. Over de kleur van de sigarenbandjes die daar gebruikt worden, is nog niets bekend. Daar wordt nog over vergaderd.

3 juli 2008

Ik wens u nog een prettige avond

EEN PAAR MAANDEN geleden, tijdens een bijeenkomst voor ondernemers, was de minister-president helemaal in de stemming. “Het moet allemaal veel sneller in Nederland”, zei Balkenende. Weg met regels, procedures en onnodige traagheid: “We hebben ondernemerschap nodig.”

Het was mooi gesproken. Maar Jan Peter Balkenende weet natuurlijk niet zelf hoe het gaat, het beginnen van een onderneming. Iemand die ik goed ken, weet dat inmiddels wel. Laten we hem Henk noemen.

Henk richt een bedrijf op en heeft zijn eerste ervaringen met de bureaucratie. Hij moet zich inschrijven bij de Kamer van Koophandel en bij de Belastingdienst. Dat kan sinds 1 maart in één keer, want de Kamer van Koophandel zegt een direct lijstje te hebben met de fiscus. Dat is goed geregeld, denkt Henk.

Het loopt anders. Henk krijgt, na inschrijving bij de Kamer van Koophandel, veel papieren mee. Onder andere een voorlopige verklaring van de Belastingdienst met een btw-nummer. Dat is belangrijk, want zonder btw-nummer kun je geen nota's schrijven en zonder nota's geen brood op de plank. Binnen vijf dagen zou het btw-nummer officieel bevestigd worden.

Drie weken later nog niets gehoord. Henk belt de Belastingtelefoon. “Nee, wij hebben helemaal niets dat op u betrekking heeft. Nee, niet gekregen van de Kamer van Koophandel. Ja meneer, het klopt, dat zou tegenwoordig in één moeite moeten gaan. Maar het gaat meestal fout. Ik hoop dat u nog geen briefpapier gedrukt heeft met btw-nummer, want u krijgt een nieuw nummer. Het spijt ons. Ik wens u nog een prettige avond.”

Stap twee naar het ondernemerschap, het regelen van twee domeinnamen voor de nieuwe website. Henk kiest een grote provider. Netjes het formulier

via internet ingevuld, netjes twee contracten geprint, ondertekend en per fax teruggestuurd.

Een week later krijgt Henk een schriftelijke bevestiging van één van de twee aangevraagde domeinnamen. Vervolgens vier weken niets. Henk belt de provider. “Nee, de tweede naam was niet doorgelaten”. Twee keer doorverbonden. “Oké, we maken het in orde.”

De provider schrijft geld af van de bankrekening van Henk, die vervolgens belt om te vragen waarom hij daarvan geen nota heeft ontvangen. “Nee, die sturen we nooit per post. Die nota is digitaal verzonden naar een e-mailadres dat hoort bij uw nieuwe domeinnaam”, zegt de provider. “Maar dat e-mailadres gebruik ik niet”, zegt Henk. “Dat kunnen wij niet helpen”, zegt de provider. “Kunt u die nota nog eens sturen naar een ander e-mailadres?” “Nee, dat doen we nooit.”

Een paar weken later wordt opnieuw geld afgeschreven van Henk's bankrekening. Deze keer wel een nota op de mat. Opnieuw voor twee domeinnamen. Dat zijn vier domeinnamen, dus twee teveel. Henk belt de provider. “Ja, dat is niet in orde, ik verbind u door met een collega”. En die verbindt opnieuw door met een collega. En dan opnieuw. Het wordt twee minuten stil. De verbinding wordt verbroken.

Henk belt opnieuw. “Ik geef u een ander nummer”, zegt de provider. Het nummer blijkt niet te kloppen. “Dat is inderdaad niet het juiste nummer”, zegt de provider. “Ik geef u een adres en dan moet u de situatie maar even uitleggen in een briefje. Dan krijgt u ongetwijfeld uw geld terug.”

Maar ik heb het zojuist toch uitgelegd, zegt Henk. “Nee helaas, dat moet schriftelijk”, zegt de provider.

“Maar ik wens u verder wel een heel prettige avond.”

24 juli 2008

Nee, nee, ik zeg: goedemiddag!

IK HEB NOG even met Henk gesproken.

Henk is voor mij een goede bekende die een eigen bedrijf begint, en daarbij ongewild in aanraking komt met de bureaucratie.

Vorige keer vertelde ik dat Henk tussen wal en schip was gevallen toen hij zijn bedrijf inschreef bij de Kamer van Koophandel en bij de Belastingdienst. Dat moet tegenwoordig in één moeite kunnen via de Kamer van Koophandel, maar niet in het geval van Henk. Hij kreeg twee keer een btw-nummer: één keer het verkeerde, één keer het goede.

Tussen wal en schip vallen? Het is niet onmogelijk, maar wel héél bijzonder, zo moet blijken uit onderzoek van de betrokken instanties zelf. Het gaat namelijk bijna altijd goed. “Dat stemt ons optimistisch”, zeggen de Kamers van Koophandel. Ik heb Henk de boodschap doorgegeven, maar ik weet niet zeker of hij het gelooft.

Intussen heeft Henk zijn aandacht al weer hard nodig voor de Belastingdienst. De btw! Als ondernemer moet hij elk kwartaal btw-aangifte doen. Formeel heeft Henk zijn bedrijf vlak voor het einde van het tweede kwartaal opgericht. In die paar weken heeft hij slechts een paar euro aan btw betaald en al helemaal geen btw geïnd. Moet Henk dan over het tweede kwartaal btw-aangifte doen?

Nee, dat hoeft niet hoor, die paar euro's kunt u gerust in het volgende kwartaal aanmelden, vertelt een vriendelijke meneer van de Belastingtelefoon. Een hele geruststelling. Een week later ploft toch een aangiftebiljet op de mat. Of Henk vóór eind juli maar aangifte wil doen. Opnieuw gebeld. Nee, u moet beslist wél aangifte doen. Anders riskeert u een boete. Sorry, maar onze

collega heeft u helaas echt verkeerd ingelicht. Het spijt ons. Goedemiddag! Henk stelt de Belastingdienst een vraag over de bedrijfsauto die hij volgend jaar wil kopen of huren, hij weet het nog niet. De belastingmedewerkster schrijft de vraag geduldig op. “Ik denk dat u bij de afdeling Loonbelasting moet zijn.” Ik denk het niet, zegt Henk eigenwijs. Ze verbindt toch door. “U moet niet bij ons zijn, maar bij de afdeling Inkomstenbelasting”, zeggen ze bij de afdeling Loonbelasting. Opnieuw doorverbonden. Tuut, tuut, tuut, wég verbinding.

Henk belt de Belastingtelefoon opnieuw. “U heeft eerder gebeld? Nee, ik kan niet nagaan met wie u heeft gesproken. Nee, uw vraag is hier niet geregistreerd. Kunt u deze opnieuw stellen?” Er wordt weer geduldig genoteerd. Henk wordt opnieuw twee keer doorverbonden. Het eindpunt is een knorrige mannenstem: “Voor zulke vragen moet u niet bij de Belastingdienst zijn, maar bij een bij een belastingadviseur. Nee, nee, echt niet, ik zeg: goedemiddag.”

En dan is er nog de bank. Henk heeft een zakelijke bankrekening nodig. Gemakshalve kiest hij de bank waar hij al tientallen jaren klant is. Nooit iets te klagen gehad, dat kán dus niet fout gaan. Gelukkig! Binnen twee weken is het bankrekeningnummer toegekend.

Ach ja, binnenkort verandert de bank van naam. Henk was het even vergeten. Hoe moet dat straks met de naam van die bank op zijn nieuwe briefpapier? Toch maar weer even gebeld. “Het is beter dat u niet teveel briefpapier laat drukken”, zegt een vriendelijke jongemannenstem. “Ik zou niet meer dan anderhalf jaar in voorraad nemen.” Waarom vertelt niemand dat, stamelt Henk, als je een zakelijke rekening opent? “Dat weet ik ook niet, meneer”, zegt de lieve jongen.

Inderdaad, hij kan het ook niet helpen.

Wie nooit van mening is veranderd...

MAG IK EVEN wat opbiechten? Ik was 25 jaar geleden lid van de actiegroep Lekker Dier (die tegenwoordig Wakker Dier heet). Daarnaast ontving ik thuis zo nu en dan een opruiend actieblad, waarvan de naam me nu even ontschoten is (als dat laatste nu maar geen problemen oplevert...). Verder ben ik te gast geweest in ontelbare kraakpanden. En als journalist was ik zelfs aanwezig bij enkele ontruimingën. Zo, dat is er uit!

We rekenen dezer dagen publiekelijk af met de jaren zeventig en tachtig. En omdat politici vaak knullig reageren op feiten over hun eigen verleden, gaat dit nog wel een tijdje door.

Het begon met Wijnand Duyvendak van GroenLinks, wiens verhaal nu wel bekend is. Toen kwam Jacqueline Cramer, lang geleden voorzitter van Milieudefensie, nu minister van Milieu. Haar naam stond ooit onder een advertentie waarin de roef van overheidsdocumenten werd goedgepraat.

Nu had de minister natuurlijk meteen kunnen zeggen: best mogelijk dat ik hiervoor heb getekend, ach-

teraf niet verstandig, maar in jeugdige onbezonnenheid maak je nu eenmaal fouten. Klaar, uit! Dat deed Cramer echter niet. Ze liet een duur bureau onderzoek doen naar de manier waarop haar naam ("met twee spelfouten") onder de advertentie terecht was gekomen. Ze wist er zelf niets (meer) van. Impliciete boodschap: als ik dit destijds heb goed gevonden, dan zit ik nu alsnog fout. Zo ontstond een kwestie van ongekeerde proporties. Gelukkig voor de minister kwam het onderzoeksbureau met niets op de proppen.

Toen hadden we Eimert van Middelkoop. De minister van Defensie heeft 40 jaar geleden op een wettige manier de militaire dienst ontdoken. Hij gaf echter met een eerlijke verklaring ("zo zag ik dat destijds nu eenmaal") en komt er waarschijnlijk mee weg.

Rita Verdonk wordt een drama. Ze ontkent al jaren over een links verleden te beschikken, terwijl daarvoor toch steeds meer aanwijzingen worden gevonden. Heus, ze was niet actief geweest in de PSP. Ze had in haar studententijd "één keer" op de pacifisten gestemd, maar niks geen lidmaatschap. Vrij Nederland publiceerde echter een 'ledenlijst' (met de naam van Rita Verdonk) en een brief uit 1978 aan het bestuur van de PSP in Nijmegen waarin Verdonk zich druk maakt over een procedurele kwestie.

Nova besteedde er graag wat zendtijd aan. Die lijst kan nooit een ledenlijst zijn, zei Verdonk. En die brief aan het PSP-bestuur dan? Je hoeft toch geen lid te zijn om zo'n brief te schrijven. "Ik denk dat ik voor iemand ben opgekomen of zoiets."

En toen kwam er nog een soort van lidmaatschapskaart van de PSP op tafel. Met de naam van Rita Verdonk ("lid sinds mei 1978") erop. "Ik zie het staan, maar het zegt mij niets." Ze was geen lid geweest van de PSP. Nou ja, ze had wel wat gedaan voor een vrouwengroep van die partij. Zo zat het ongeveer. Afgelopen maandag kwam dan eindelijk toch de 'bekentenis'. Ja, ze was toch lid geweest, dat bleek uit papieren in een of ander historisch archief. En zo bungelt Rita aan de strop die ze zelf netjes heeft gevlochten.

Waarom zo moeilijk? Ja, ik had sympathie voor de kraakbeweging en soms ook voor andere actievoerders. Ik heb er geen spijt van, hoewel mijn meningen tegenwoordig soms haaks staan op die van destijds. Mág het? Er zit 30, 35 jaar tussen. Wie nooit van mening is veranderd, heeft zelden iets geleerd, zegt de krant in een radioboodschap. Zo is het precies.

30 oktober 2008

Vrouwenlogica in crisistijd

EEN BEETJE OPPORTUNISME is niet erg. Dat geldt zeker in een tijd van financiële crisis.

Ik kan het best hebben dat de Socialistische Partij proclameert dat het kapitalisme heeft afgedaan. De echte socialisten hebben dat altijd al gezegd. Onzin natuurlijk, maar van de SP kan ik dat wel hebben.

Net zo goed als ik het begrijp dat bouwers vinden dat er in deze moeilijke tijden meer gebouwd moet worden, dat stratenmakers juist nu meer asfalt willen leggen enzovoorts. Ieder braadt zijn eigen kaantjes uit de ellende.

Maar soms gaat het opportunisme heel ver. Vorige week publiceerde het Financieele Dagblad een paginagrote advertentie van 'Woman Capital', een bureau dat geld verdient met het bemiddelen van vrouwen naar topfuncties in het bedrijfsleven.

Het bureau doet een megalomane oproep aan minister Wouter Bos, die hierop neer komt: zorg voor méér vrouwen in de top van de financiële sector, dan komt het allemaal goed. De advertentie werd ondertekend door topvrouwen als Sybilla Dekker (ex-minister), Pamela Boumeester (NS), Vera Keur (VARA) en Marlies Pernot (Vereniging Eigen Huis).

Toevallig spraken we vorige week op de redactie van Forum over de laatste grote beurscrisis. U weet wel, de *internet-bubble* die in het begin van deze eeuw in ons gezicht ontplofte. Ook zo'n crisis van hebberig-

heid en overdrijving. Welk beeld was ons van die tijd het meest bijgebleven? Welke foto stond ons voor ogen? De beursgang van World Online, dat internetbedrijf van Nina Brink. Inderdaad: een vrouw. Maar toch, geef mannen gerust de schuld van de crisis. In de advertentie in het Financieele Dagblad kiest 'Woman Capital' nog voor algemene frases: "Wij zijn ervan overtuigd dat ook de Nederlandse financiële sector meer dan ooit behoefte heeft aan uitgebalanceerde besturen, waarin mannen én vrouwen met bewezen vakkennis en bestuurskracht hun waarden gaan toevoegen aan een enorme uitdaging. Diversiteit als bewezen succesfactor zal daarbij borg staan voor de meest kansrijke aanpak."

Wie deze krompraat al begrijpt, zal zich er in elk geval niet aan storen. Maar dan volgt in een interview met 'BN De Stem' de uitleg bij deze advertentie uit de mond van Bercan Günel van Woman Capital. "Zet vrouwen aan de top van banken", luidt de kop. Gevolgd door een nogal belegen onderbouwing: "Mannen zijn jagers, vrouwen verzamelaars." Niemand sprak haar algemeenheden tegen, zodat mevrouw Günel nog even mocht doorgaan: "Mannen nemen bijvoorbeeld sneller risico en zijn ambitieuzer, vrouwen kiezen voor zekerheid en hebben meer oog voor de ander."

In een andere krant werd ook al verwezen naar de tijd van de berenvellen. Mannen kunnen het niet helpen, maar ze zijn genetisch niet goed in staat om de *community* bij elkaar te houden", zei iemand.

"De man is gecodeerd om zich voort te planten, het beest te doden en dat eten naar huis te brengen."

In deze Forum zegt Sandra Chedi, zwarte zakenvrouw van het jaar, het nóg wat duidelijker: "De kredietcrisis is niet aan vrouwen te wijten. Dat zou vrouwen niet zijn overkomen. Die zijn realistischer."

Ach, waarom zouden we deze vrouwenlogica niet serieus nemen?

Maar laten we dan meteen even doorzetten. Het gaat al meer dan honderd jaar uitstekend met de westerse economieën. En al meer dan honderd jaar hebben mannen het hier voor het zeggen. Wat concluderen we daar dan uit, meisjes?

